

Střední škola umělecká a řemeslná

ČESKÝ JAZYK MLUVNICE A PRAVOPIS pravopisná cvičení

pracovní sešit vytvořený v rámci aktivit projektu PROFES, financovaného Operačním programem Praha - Adaptabilita

Žák: .....

Mgr. Alena Slaninová
©SŠUAR 2014

OBSAH

VYJMENOVANÁ SLOVA	3
Vyjmenovaná slova – cvičení:	7
I/Y V KONCOVKÁCH PODSTATNÝCH JMEN	11
Koncovky podstatných jmen – cvičení	12
I,Í / Y,Ý V KONCOVKÁCH PŘÍDAVNÝCH JMEN	15
Koncovky přídavných jmen – cvičení	16
I/Y V KONCOVKÁCH SLOVES	19
Koncovky sloves – cvičení	21
I,Í / Y,Ý V PŘEDPONÁCH A PŘÍPONÁCH	24
Souhrnná cvičení k i, í / y, ý	25
PŘEDLOŽKY A PŘEDPONY S / Z	28
Předpony a předložky s/z – cvičení	30
SKUPINY HLÁSEK BĚ - PĚ – VĚ – MĚ	34
Skupiny hlásek bě, pě, vě, mě – cvičení	35
PSANÍ U – Ú – Ů	37
Psaní u – ú – ů – cvičení	38
VELKÁ PÍSMENA	40
Velká písmena - cvičení	42
NAUKA O SLOVNÍ ZÁSOBĚ (LEXIKOLOGIE)	46
Lexikologie – cvičení	48
TVOŘENÍ SLOV (DERIVOLOGIE)	55
Tvoření slov – cvičení	57
TVAROSLOVÍ (MORFOLOGIE)	61
Podstatná jména – cvičení	62
Přídavná jména – cvičení	64
Zájmena – cvičení	67
Číslovky – cvičení	70
Slovesa – cvičení	74
Neohebné slovní druhy – cvičení	78
Souhrnný test tvarosloví:	80
SKLADBA (SYNTAX)	82
Věta jednoduchá – cvičení	86
Přímá řeč – cvičení	93
Souvětí – cvičení	94
Souhrnný test – skladba	98

VYJMENOVANÁ SLOVA

V kořenech slov píšeme po obojetných souhláskách **většinou i/í**.

Pouze ve **vyjmenovaných a příbuzných** slovech píšeme **y/ý**.

B

BÝT - bych, bys, by, bychom, byste, abych, abys, aby, kdyby, kdybys, kdybych, bytí, živobytí, bývat, bývalý, byt, bytná, bytový, bytelný, bytost, **bydlít**, bydliště, obydlí, bydlo - (příbytek, živobytí), dobýt (hrad), dobyvatel, **dobytek**, dobytče, dobytkařství, nabýt (získat - např. bohatství), nabývat, **nábytek**, obývat, **obyvatel**, obyvatelstvo, odbýt, odbyt, neodbytný, pozbyt, přebýt, přebývat (na návštěvě), přebytek, přibýt (někam), přibývat, příbytek, ubýt, ubývat, úbytek, zbývat, **zbytek**, zabývat se

OBYČEJ – obyčejný

BYSTRÝ - bystře, bystrost, bystřina

BYLINA - býlí, býložravec, černobýl, zlatobýl

KOBYLA – kobyłka

BÝK - býček, býčí, býkovec

BABYKA (druh javoru)

Vlastní jména: Bystřice, Kobylisy, Bydžov, Přibyslav, Zbyněk, Hrabyně

Poznámka: bít (tlouci) - hodiny bijí, bilo mi srdce, nabít pušku, přibít prkénko, pobít plechem, dobít telefon, vybitá baterie, bidlo (tyč), jsem nabitý zážitky (naplněný), ve škole, bílý (bělostný)

L

SLYŠET - slyšitelný, slýchat, nedoslýchavý

MLÝN - mlynář, mlýnice

BLÝSKAT SE - blýsknout se, zablýsknout se, blýskavice, blýskavý, blyštět se

POLYKAT - zalykat se

VZLYKAT - vzlyknout, vzlyk, vzlykot

PLYNOUT - uplynout, rozplynout se, rozplývat se, splynout, splývat, oplývat, vyplývat, plynulý, plyn, plynný, plynárna, plynoměr, plynojem

PLÝTVAT

LYSÝ - lysina, lyska, Lysá, Lysolaje

LÝTKO

LÝKO - lýčí, lýčený (ve významu lýkový), lýkovec, lýkožrout

LYŽE - lyžovat, lyžař

PELYNĚK

PLYŠ

Méně běžná slova: SLYNOUT (oplývat, překypovat – např. krásou), PLYTKÝ (povrchní), VLYS (stavební ozdoba)

Poznámka: mlít (obilí), líčený (předstíraný, strojený), líčit zážitky, naličit se, sliny, blízko, líska (keř), vlisovat (pomocí lisu), lišej, lišaj

M

MY (zájmeno 1. osoby množného čísla)

MÝT - mycí, myčka, umýt, umývat, umyvadlo, umývárna, pomýje (zbytky jídla), mýval (medvídek), mýdlo, mydlit, mydlář, mydlina

MYSLET i MYSLIT - mysl, myšlenky, pomyslit, pomyslet, pomýšlet, přemýšlet, vymyslet, vymyslet, vymýšlet, výmysl, úmysl, usmyslit si, smýšlení, smyšlenka, smysl, smyslný, nesmyslný, průmysl, myslivec, myslivna, Přemysl

MÝLIT SE - mýlka, omylný, omyl, zmýlená

HMYZ - hmyzí, hmyzožravec

MYŠ - myší, myšina

HLEMÝŽĎ

MÝTIT (kácet) - mýtina, vymýtit, vymycovat

ZAMYKAT - odmykat, nedomykat, vymykat se, výmyk, přimykát se

SMÝKAT - smyk, smýčít, smýčec, smýčka, průsmyk

DMÝCHAT - rozdmýchat, dmychadlo

CHMÝŘÍ

NACHOMÝTNOUT SE - ochomýtat se

MÝTO (poplatek vybíraný za používání cest) - mýtné, Mýto

MYS

Vlastní jména: Litomyšl, Kamýk

Poznámka: mi (3. pád zájmena já), mít (vlastnit), míval (měl), vymítat (např.ďábla)

P

PÝCHA - pyšný, pyšnit se, zpychnout, pýchavka (houba), psych (krádež), přepych

PYTEL - pytlovina, pytlák, pytláčit

PYSK - pyskatý, ptakopysk

NETOPÝR

SLEPÝŠ (beznohý plaz podobný hadu)

PYL - opylovat

KOPYTO - sudokopytník

KLOPÝTAT - klopýtnout

TŘPYTIT SE - třpyt, třpytivý, třpytka

ZPYTOVAT - jazykozpyt, nevyzpytatelný

PYKAT - odpykat

PÝR (plevel) - pýřavka

PÝŘIT SE (červenat se) - zapýřit se, čepýřit se

Vlastní jména: Přepychy, Solopysky, Chropyně, Pyšely, Spytihněv

Poznámka: píchat (bodat), pít (nápoj), opílovat (pilníkem), slepíš (lepidlem)

S

SYN - synovský, synovec, zlosyn

SYTÝ - sytost, dosyta, nasytit, nenasytný

SÝR - syreček, sýrař, sýrárna, syrovátka, sýrový

SYROVÝ – syrovinka (houba)

SYCHRAVÝ - Sychrov

USYCHAT - vysychat

SÝKORA - sýkořice

SÝČEK

SYSEL

SYČET - sykat, sykot

SYPAT - sypký, sýpka, sypek, nasypat, násyp, násypný, osypaný, vysypat, zasypat, zásyp

Poznámka: sípat (chraptět), sirup, sivý (šedý), zesinal (zbledl), sirý (osiřelý), sírový (ze síry)

V

VY - zájmeno 2. osoby čísla množného

VY/VÝ (předpony slov)

VYKAT

VYSOKÝ - vysočina, Vysočany, vyšší, výše, výška, výšina, povýšit, vyvýšit, vyvýšenina, zvýšit, převyšovat, Vyšehrad

VÝT - zavýt

VÝSKAT (radostně vykřikovat) - výskot, zavýsknout

ZVYKAT - zvyk, zlozvyk, zvyknout, zvyklost, navykat, navyknout, návyk, odvykat, odvyknout, obvyklý

ŽVÝKAT - žvýkací, přežvykovat, přežvýkavec, žvýkačka

VYDRA - vydří, Povydrí, vydrovka

VÝR (pták)

VYŽLE (velmi hubené dítě)

POVYK - povykovat

VÝHEŇ

Méně běžná slova: CAVYKY (okolky, průtahy), VYZA (obrovitá ryba příbuzná jeseteru), Výtoň, Vyškov

Poznámka: vír (krouživý pohyb vody nebo vzduchu), vískat (probírat se někomu ve vlasech), vít (vinout), vížka (věžička), visutý (od viset-např. visutý most), vikýř (okénko ve střeše), viklat se

Z

BRZY

JAZYK - jazýček, jazykozpyt, jazykověda, dvojjazyčný, jazylka

NAZÝVAT (SE) - vyzývat, vyzývavý, vzývat, ozývat se

RUZYNĚ

Poznámka: brzičko (je odvozeno příponou -ičko), zívat (únavou, touhou po spánku)

Vyjmenovaná slova – cvičení:

1. Vytvořte smysluplný text o 5 větách, který bude obsahovat minimálně 10 slov vyjmenovaných nebo příbuzných(podtrhněte je)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Doplněte i,í/ vý:

P_chla se o trn růže a v_trykla jí kapka krve. Nic nenam_tej a v_zkoušej si to. Nem_slím si, že b_ to b_l nesm_sl. Celé tělo si om_l v horské b_střině. To je ale nenas_ta! V_klaly se mi už dva zuby. Nep_tvej každé jeho slovo. Je tu horko jako ve v_hni. Ob_čejně se ho v_ptávala, co si o tom m_slí. Přis_pala do m_sy b_linky a zam_chala to v_dličkou. Líb_la se mi, ale brz_jsem se jí nas_til. V_dělávala v_c než její manžel. Nepov_šuj se nad ostatní. Nedaleko b_valého ml_na stála s_pka. V době kruté z_my se zv_řata stahují k l_dským ob_dlím. Bab_čka odjela rychl_kem. Zb_šek si doplnil sb_rku hm_zu.. Zvedl se v_tr a zv_řil prach na s_inici.

3. Vytvořte smysluplnou větu, v níž užijete co nejvíce vyjmenovaných slov označujících zvířata

.....

.....

.....

4. Která varianta obsahuje pouze správně napsaná slova

a/ sudokopytníci, bíložravci, dobytek

b/ nesmysl, nedomykavost, nemilý

c/ vymysleli, poplivali, posypali

a/ medvídek míval, povykující opice, vzácný ptakopysk

b/ naličený obličej, lisá hlava, svalnatá lýtka

c/ zviřený prach, vysypaný popelník, vybitý mobil

a/ kulatý pilník, vysvědčení, houba píchavka

b/ nelíbí se mi, vydličky a nože, nalitá sklenice

c/ nebývalá náhoda, brzičko zrána, pískový hrad

5. Vyhledejte chybně napsaná slova a opravte je (8 chyb):

Celou noc ho píchalo v uchu. Nic nenamýtej a vyzkoušej si to. Nemyslím si, že by to byl nesmysl. Omýval si celé tělo v horské bystřině. Namáhavá práce je vysylovala. Babička pila bylinkový čaj. Líbila se mi jeho odvaha. Dělal se vším caviky, což bylo nemilé. To je ale nenasyta! Ozíval se nám nepravidelně. Ryba skončila v síti. Brzy se nasitil jejími řečmi. Ani mě nevyslechli a odešli. Zůstal bydlet v jejich městském bytě. Přisipala do mísy mouku. Obyčejně se ho vyptávala, co si o tom myslí. Viklaly se mi dva zuby. Je tu horko jako ve výhni.

6. Vytvořte věty, ve kterých vhodně použijete slova

nabítý.....

líška.....

mívat.....

opilovat.....

sirup.....

zesinat.....

vikýř.....

vyviklaný.....

vít.....

zívat.....

7. Rozhodněte, zda je celý řádek napsán správně: A = ano, N = ne

a/ Ne svačinu si přinesl chléb se sírem a syrovou mrkev.	A	N
b/ Nezvykej si na ty nesmysly v bulvárním tisku.	A	N
c/ Chtěla umlýt oříšky, ale mlýnek nefungoval.	A	N
d/ Nelíbí se mi plýtvání nerostnými surovynami.	A	N
e/ Sytý výr neslupne ani myšku.	A	N
f/ Kdybych byl dával pozor, byl bych to vyděl.	A	N
g/ U nás nežijí ptakopyskové ani mývalové.	A	N
h/ Sykot zmije nás vyděsil.	A	N
i/ Na zdi vysely hodiny s kukačkou.	A	N
j/ Napil se pomerančové limonády.	A	N

8. Doplňte i/y:

Podej m_ kulatý p_lník. V_sutý most je velmi neobv__klá stavba. Nedom__kavost srdeční chlopně se musí operovat. S_rup je cukerný roztok. Šlechta pozb_la svého majetku i titulů. V ZOO jsme pozorovali m_vala. Tramvají pojedete přes V_toň do Kob_l_s. Nachom_tl jsem se u dopravní nehody. Nepl_tvej p_tnou vodou. Na dálnicích platí nákladní auta m_tné. V_lij ty pom_je! Z večírku jsem přišel nab_tý dojmy a zážitky. Kávu je třeba jemně seml_t. Heřmánek je obl_bená léčivá b_lina. V lese jsme našli p_chavku okousanou od sl_máků. Po ránu b_vám nab_tý energií. V hororu předváděli v_m_tání d'ábla. Udělej v_m_k na hrazdě.

9. Která věta obsahuje pravopisnou chybu?

- a/ Prvňáčkům se začínají viklat mléčné zuby.
b/ Musím si dobýt mobilní telefon, mám ho úplně vybitý.
c/ Plivnul za nás z vikýře a zbaběle se schoval.
- a/ U nás nežijí ptakopyskové ani mívalové.
b/ Zbyšek Sýkorka bydlí v Kobyliších.
c/ Děti si hrají na pískovišti.
- a/ Hlemýžď se schoval do své ulity.
b/ Slimák žádnou ulitu nemá.
c/ Vyplyvni tu žvýkačku!
- a/ Prosmýčila všechny pokoje.
b/ Trpí nedomykavostí srdeční chlopně.
c/ Ozvalo se radostné zavísknutí.

zlosyn, cavyky, býložravec, nabýt, plytký, smýčtit, pýřit se, vzývat, přibýt, vyžle

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

I/Y V KONCOVKÁCH PODSTATNÝCH JMEN

V koncovkách podstatných jmen se řídí psaní **i/í, y/ý** podle toho, **patří-li jméno ke vzoru tvrdému, nebo ke vzoru měkkému**.

Měkké vzory:

MUŽ, STROJ, RŮŽE, PÍSEŇ, KOST, MOŘE, STAVENÍ.....I/Í
(učiteli, Francouzi, jeteli, penězi, košilí, větvích, obuvi, polím, obilí, větvemi, z Čáslavi)

Tvrdé vzory:

HRAD, ŽENA, MĚSTO.....Y/Ý
(duby, domy, stavby, mýdly, slovy)

pozor: HRAD – 6. pád č. **mn.** - některá podstatná jména mají koncovku – **ích**
(v lesích, v kostelích, o sklepích)
ŽENA – 7. pád č. **mn.** – **ami**
(ženami, vrbami, hlavami)

PÁN..... 1. + 5. pád č. mn.....I
(lvi, páni, holubi, orli, psi, chlapi)
3. + 6. pád č. jed..... – OVI
(lvovi, pánovi, holubovi, orlovi, psovi, chlapovi)
4. + 7. pád č. mn. ....Y
(pro lvy, s pány, holuby, s orly, pro psy, s chlapy)

Koncovky podstatných jmen – cvičení

1. Doplněte i/y

Na večírku jsme hovořili s Francouz_, Ital_, Španěl_ a Rus_. V Praze stále rostou nové a nové hotel_. Mám tě plné zub_! Líbí se mi, jak létají orl_ a sokol_. Z prodejny stavebnin vyjžděly přívěs_ s pytl_ cementu. Stěžovala si panu Horákov_. Čí jsou to ps_? V lesnatých les_ch rostou krásné hřib_. Vězně přivázali silnými řetěz_. To mu peněz_ nikdy nezaplatíš! Podél řeky žijí plaz_ a žáb_. Narýsuj trojúhelník a ostrými úhl_. Chybí jim důkaz_. V Řecku jsem viděl voz_ tažené osl_. Zajíci se pásli_ v jetel_. Nehádej se s učitel_! Byl v cíl_ první. Slib_ se mají plnit. Dostala náramek s drahokam_.

2. Dokončete tyto věty

Ve stepi.....
Letadly.....
Do Chrudimi.....
Se spisovateli.....
Plazi.....
Podnebí.....
Kopřivy.....

3. Doplněte i/y

Včel_, vos_ a motýl_ hledali rozkvetlé keře. Kos_ seděli na větv_ a zpívali. V trávě pod dub_ rostly houb_. Kam jsi odnesla ty mís_ s buchtam_? Babička bydlí v Břeclav_. Ptal jsem se Ev_, jestli viděla živé krokodýl_. Na neb_ kroužili jestřáb_. Všechny signál_ jsme nezaznamenali. Co budeš dělat v neděl_ a v ponděl_? Nechci to mít na svědom_. Mezi vesl_ a pádl_ je podstatný rozdíl.
V hloub_ duše mu záviděl. Vezmi si novou košil_. V kostel_ch najdeme vzácné obraz_.
V zimě topíme dřív_m i uhl_m. Celý den se povaloval v postel_. Odřela si paty v nové obuv_.

4. Zjistěte, podle jakého klíče jsou vybraná následující slova a které z nich do této skupiny nepatří

do Ostravy, z Bratislavy, motýli, pod křídly, v cíli, se psy, pod duby

.....

.....

5. Rozdělte uvedená podstatná jména podle toho, jestli se skloňují podle měkkého nebo tvrdého vzoru:

měkký vzor:

tvrdý vzor:

letadlo

umývadlo

jetel

Eva

cíl

náměstí

řetěz

konev

odvaha

močál

myš

6. Doplňte i/y a zdůvodněte:

Ela si udělala skic_ krajiny. Babička položila na stůl dva tác_ s cukrovím.

.....

.....

.....

.....

7. Opravte chyby

Milá Dano,

zdravím Tě z Boleslavy. Vzpomínám, jak hezky jsme se všichni měli na táboře. Teď jsem doma s rodiči a sestrou Evou. V blízkých lesých sbíráme houby a borůvky.

V neděly pojedeme k babičce do Čáslavy. a budeme slavit její šedesáté narozeniny. Už jsme byly s maminkou na nákupu. Koupily jsme hezkou kabelku a kožené rukavice. Maminky mi v obuvy musela koupit nové boty, protože mi vyrostly nohy. Já jsem si koupila nové kožené desky na výkresi.

U babičky chodíme kreslit k rybníku. Je u něj moc hezky. Někdy přiletí čápy nebo raci. Z rákosý kvávají žábi. Máme tam také kamarádi. Chodějí tam chytat rybi. Bavíme se s nimi často až do večera a babička se potom zlobí, že musí ohřívat večeři. Ale rodičům nežaluje.

Ahoj Ela

8. Rozhodněte, které věty budou po doplnění i/í na všechna vynechaná místa pravopisně správně (A=ano, N=ne):

Nad les_ přeletěli dva jestřáb_.	A	N
Na ulic_ch troubí automobil_.	A	N
Na pol_ch zraje obil_.	A	N
Ps_ jsou věrnými přátel_ člověka.	A	N
Želv_ jsou považovány za plaz_.	A	N
Mezi včelam_ letovali i motýl_.	A	N
Na územ_ jižní Morav_ jsou i step_.	A	N
Ve větv_ch líp_ poletují sýkorky.	A	N
Žižka zemřel v Příbyslav_ a je pohřben v Čáslav_.	A	N
Na trz_ch byly ke koup_ různé druhy ovoce.	A	N

I,Í /Y,Ý V KONCOVKÁCH PŘÍDAVNÝCH JMEN

V koncovkách přídavných jmen se řídí psaní i/í, y/ý podle toho, patří-li jméno ke vzoru tvrdému či přivlastňovacímu, nebo ke vzoru měkkému.

Tvrký a přivlastňovací vzor:

MLADÝ, OTCŮV, MATČIN.....Y/Ý
veselý (hoch), veselým, veselých, otcovým (bratrem), matčíným, otcových, matčíných
!!!

1 .+ 5. p. č. množ. rodu mužského životného (ti).....I/Í
zkrocení (lvi), veselí (páni), chlapci se vrátili zdraví a veselí, otcovi (bratři), matčini (bratři)

7. p. č. mn. ....-ÝMI
veselými, otcovými, matčínými (ženami, muži, dětmi, písněmi)

Měkký vzor:

JARNÍ.....I/Í
(hovězí, cizí, ryzí+ př. jména odvozená od zvířat: psích, sokolímu, holubího, žabí)

Koncovky přídavných jmen – cvičení

1. Rozdělte uvedená přídavná jména do 2 skupin

měkká

tvrdá + přivlastňovací

rychlé

pomalým

husími

dědečkovi

lakomí

cizí

slabí

Karlovými

pardálí

spolehlivý

ryzímu

sousedovým

2. Doplňte i/y

Mezi žhav_m_ uhlíky jsem našel kámen. S rychl_m_ auty se do cíle dostanete dříve než ostatní. Nevěděl si rady s drz_mi_ narážkami. Šel pomal_m_ krokem. Hladov_vlci_ pronásledovali zajíce. Ve tváři měl hroziv_v_ výraz. Sejdeme se u Novákov_zahrady_. V Karlov_ch_ Varech se koná filmov_festival_. Půjčil jsem si bratrov_lyže_. Dědečkov_boty_ byly jako nové. Hladíkov_navštívíme až pozítří. Nedočetl jsem Jiráskov_Psohlavce_. Za tepl_ch_ nocí bylo slyšet žab_skřehotání_. Libuše patří mezi nejznámější Smetanov_opery_. Mám tu CD pro Pavlov_přátele_. V ZOO se narodilo žiraf_mládě_. Orl_i_ sokol_ let je neobyčejně krásný. Oslovil nás nějaký ciz_drz_ člověk. Nechutnal mi oběd z hověz_ch_ a vepřov_ch_ jater. Všichni Mánesov_sourozenci malovali. V Seifertov_ch_ verších objevíme krásu českého jazyka. Chlapci chodili po zahradě bos_. Děti v mateřské školce už se oblékají sam_. To je mal_pes_!

3. Převeďte do 1.pádu množného čísla

maličký králík	maličký penízek .....
lehký motýl.....	lehký úkol.....
velký kabát.....	velký chlapec.....
drahý kámen.....	drahý přítel.....
slabý stařec.....	slabý drátek.....

3.Utvořte věty s uvedenými výrazy (tvar slov neměňte)

***Sestřini kamarádi, sestřiny kamarády, lakomí, lakomý, bosí, bosý, bosí, bosy,
Poláčkovi, Poláčky, drzí, drží***

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Opravte chyby

Milí kamaráde,

zdravím Tě z Karlových Varů. Jsem rád, že ses konečně ozval. Asi si měl hezčí září než já.

Představ si, co se mi stalo:

Jel jsem na bratrovím kole a spadl jsem. Odřel jsem si kolena i loket na pravé ruce. Nejdřív jsem to nechtěl říct mamce ani tatínkovy, ale dost mě to bolelo. Nakonec jsem musel jít k doktorovi Kulhánkovi. Ten mě nechal s bolavímy koleny dva dny doma. Musel jsem se řídit doktorovými radama a na odřeniny si mazat takovou zelenou vodičku. Nemohl jsem ani jít na Honzovi narozeniny. Bratrovi věci už raději nechci!

Těším se, až mi zase napíšeš.

Ahoj Dan

5. Rozhodněte, zda je možné do všech výrazů v řádku doplnit y/ý (A=ano, N=ne)

nov_ soused, nov_ souseď, s nov_m sousedem	A	N
ciz_ kočka, ciz_m kočkám, s ciz_mi kočkami	A	N
škodliv_ brouk, škodliv_m broukům	A	N
pod rozkvetl_m stromem, Karlov_ tety	A	N
laskav_ člověk, žiraf_ mládě, kokosov_ ořech	A	N
několik ciz_ch jazyků, opravdov_ drahokam	A	N
koz_ chlívek, živ_ kozel, vztekl_ souseď	A	N
ryz_ zlato, k orl_mu hnízdu, sob_ kožich	A	N
obě Honzov_ sestry, znám_ herec, za tepl_ch nocí	A	N
prav_ blatník, praskl_ světlomet, otcov_ stížnosti	A	N

6. Pokuste se vyřešit pravopisný problém:

Předej všechny vstupenky panu Sedlákov_. Přijeli k nám Dvořákov_. Pozvali jsme k nám Jiráňkov_. Froňkov_ už jsem dlouho neviděl. Pošli e-mail panu Pechov_. Už máš ty fotky pro manžele Procházkov_? Napiš Karlov_ dopis. Karlov_ spolužačky jsou přitažlivé.

I/Y V KONCOVKÁCH SLOVES

a/ v přítomném čase.....í
(mýlím se, volí, solíte, lepiš, násobíme...)

b/ v rozkazovacím způsobu.....í
(pozvi, vezmi, zrychli, zaokrouhli...)

c/ v přičestí minulém
řídíme se shodou přísudku s podmětem:

Psaní i/y/a ve shodě podmětu s přísudkem

podmět:	koncovka slovesa:
A: rod mužský životný nevyjádřený podmět rodiče, koně, lidičky	-li
B: rod mužský neživotný rod ženský děti, oči, uši, dni, dny	-ly
C: rod střední	-la

A:

- Je-li podmětem podstatné jméno rodu **mužského životného** v množném čísle, píše se v koncovkách přičestí a jmenných tvarů přídavných jmen měkké **i/í**.
Např.: Hoši se vrátili zdraví a veselí. Nejlepší absolventi byli vyznamenáni. Chlapci se rozběhli do všech stran.
- Podmět **nevyjádřený**:
př. Večer jsme se sešli u rybníka. (my) Vzali jste si svačinu? (vy)
Podmět **všeobecný** (oni-bez přesnějšího určení):
Např.: Psali o tom v novinách. Uveřejnili to v médiích. (oni)
- Některá podst. jména mužského rodu se užívají **v tvarech životných i neživotných**, i když označují jen věci neživé (**slanečci i slanečky, uzenáči i uzenáče, ledoborci i ledoborce, ukazatelé i ukazatele**).
Tvary **životné** tedy vyžadují měkké **i**, tvary **neživotné** tvrdé **y**.
Např.: Uzenáči byli na skladě. x Uzenáče byly na skladě. Mohutní ledoborci vypluli. x Mohutné ledoborce vypluly. Na poradě byli zhodnoceni ukazatelé. x Na poradě byly zhodnoceny ukazatele.

- Podstatná jména: **rodiče, koně, lidičky** mají koncovky jako neživotná, ale shodu jako jména životná - měkké **i**.
Např.: Svědomití rodiče by to nedopustili. Čtyři koně táhli kočár.

B:

- Je-li podmětem podstatné jméno rodu **mužského neživotného** nebo rodu **ženského**, píše se v koncovkách přičestí a jmenných tvarů přídavných jmen tvrdé **y**.
- Podstatné jméno **den** má v 1. p. množného čísla dva tvary: **dny i dni**. Oba tvary však mají shodu jako jména neživotná - **y**.
Např.: Uplynuly již tři dny. Uplynuly již tři dni.
- Podstatné jméno **dítě** má v množném čísle tvar ženského rodu, a tedy i shodu **-y**.
Např.: Děti běhaly.

Psaní i/y/a ve shodě několikanásobného podmětu s přísudkem

A: rod mužský životný - alespoň jedno z podstatných jmen v podmětu	-li
B: rod mužský neživotný, rod ženský rod střední - pokud je v podmětu číslo jednotné i množné	-ly
C: všechna jména rodu středního v množném čísle	-la

A:

- Je-li v podmětu alespoň jedno podstatné jméno rodu mužského životného, píše se v koncovkách přičestí **i/i**.
Např.: Kuřata, slepice a kohouti běhali po dvoře.
(Následuje-li podmět za přísudkem, je možná i shoda podle nejbližšího jména několikanásobného podmětu, pokud je toto jméno v množném čísle-např. Po dvoře běhaly/i slepice i kohouti)

B:

- Není-li v podmětu žádné podstatné jméno rodu mužského životného, píše se v koncovkách přičestí **y**.
Např.: Slepice a kuřata běhaly po dvoře.
!!!
Davy lidí se valily po náměstí. Houfy špačků slétly na zem. Napsaly nám desítky fanoušků.
- Je-li v několikanásobném podmětu několik jmen rodu středního a alespoň jedno v jednotném čísle, píše se v koncovkách přičestí **y**.
Např.: Kořata a kuře zůstaly na dvoře samy.

Jsou-li členy několikanásobného podmětu **spojeny předložkou S**, můžeme se řídit předností muž. rodu životného, nebo je shoda podle podst. jm., které je v 1. pádě:
např.: Sestra s manželem se přistěhovali/přistěhovala do nového bytu.

Koncovky sloves – cvičení

1. Doplněte i/v do přísudku

Ruce se mu chvěl_ únavou. Vozy opatrně vjížděl_ na trajekt. Lidé postával_ kolem stánků s občerstvením. Ulice byl_ jako vymetené. Rodiče se vrátil_ pozdě večer. V bazénu plaval_ zlaté rybičky. V tovární hale stál_ nové soustruhy a pily. Vosy si v naší kůlně postavil_ dvě hnízda. Noci býval_ chladné, musel_ jsme se teple oblékat. Dni ubíhal_ jako o závod. Po stéblech trávy lezl_ brouci a berušky. V rákosí hnízdil_ rackové a divoké kachny. Kuřata a slepice zabal_ rozsypané zrní. V blízké restauraci nabízel_ teplé obědy. Jeho příspěvky do diskuse se stával_ senzací dne. V úzkém průjezdu se tísnil_ autobusy a turisty i jezdci na koních. Koup_ m si zmrzlinu. Vezm_ si na sebe kabát a kulicha. Sněhuláci stál_ v jedné řadě na okraji hřiště. Štěně a kotě dováděl_ na koberci.

2. Doplněte přísudek a dokončete větu (v minulém čase)

Petr s přáteli.....
Jeho rodiče.....
Kuřata a kvočna.....
Dny a týdny.....
Letadla, lodě a auta.....
Ledoborci.....

3. Doplněte k přísudku podmět tak, aby byl dodržen pravopis a vytvořte větu

pospíchali.....
dokončily.....
rozdělili.....
rozdělily.....
zaspali.....
porouchaly se.....
vzpláli.....

4. Doplňte i/y

Hvězdy pohasl_ a ránem prolétl_ první paprsky slunce. Lidé z tábora se probouzel_. Lovci vybíhal_ z chýší. Mnozí zamířil_ k potoku, aby si umyl_ tělo studenou vodou. Jiní spěchal_ k ohništi, na němž už vysoko vzplanul oheň. Lovci hlasitě hovořil_ a dohadoval_ se, prohlížel_ zbraně a zkoušel_, zda pazourkové bodce pevně drží v násadcích, zkoušel_ tětivy luků i ostrost hrotů šípů. Na rozžhavených kamenech si pekl_ poslední kusy masa. Jeho vůni unášel ranní větřík od ohniště k chýším, odkud vylákal ven rozcuchané ženy a větší děti. Váhavě se blížil_ k mužům a závistivě pohlížel_ na náčelníka, který rozdělával maso lovcům, aby se posilnil_ na dlouhý a únavný lov, který měl_ před sebou. Nejdřív se najedl_ muži, co zbylo, mohl_ sníst ženy a děti.

(podle J. Augusty – Z hlubin pravěku)

5. Která věta je napsaná chybně?

- a/ Tuhle dílnu si zařídili manželé Karáskovi.
- b/ Knoflíky a nitě se rozsypali po podlaze.
- c/ Kteří herci tě ve filmu zaujali?
- a/ Tisíce lidí vyjádřili svůj nesouhlas.
- b/ Po ulici se řítily splašené koně.
- c/ skupiny turistů se procházely po nádvoří hradu.
- a/ Mí rodiče si postavili krásný dům.
- b/ Opravili vám ty hodinky?
- c/ Zámky za uvězněným zaklapli.
- a/ Housata i kuřata běhali po dvoře.
- b/ Obě štěňata i kotě dováděly na pohovce.
- c/ Skupiny telat se pásly na louce.

6. Který z podmětů nelze doplnit do následujících vět, protože by nebyly napsány správně?

Ze zahrady nás pozorovaly_____.

- a/ maminky s malými dětmi
- b/ oči sýkorek a vrabců
- c/ sousedovic kluci

_____ *se snažili uspět u zkoušky.*

- a/ skupiny studentů a studentek
- b/ krásné studentky a svalnatí studenti
- c/ lenoši i špti

Ve škole se vyskytly _____ .

a/ spalničky a neštovice

b/ krasavci a krasavice

c/ skupiny úspěšných

_____ *postávala u kina.*

a/ pubertální mládež

b/ auta a kola

c/ 2 děvčata a 1 děcko

7. Vyřešte pravopis v tomto cvičení

Sněhuláci stál_ u vrat a pomalu roztával_. Dřevění koně na kolotoči se točil_. Mikroby vypadal_ pod mikroskopem jako cizokrajné květy. Uzenáči se stal_ mou oblíbenou pochoutkou. Nosiči zavazadel postával_ na nástupišti.

8. Převeďte následující věty do množného čísla a napište

Moje teta žila celý život v Kanadě.

.....

Vykrmená husa skončila na pekáči.

.....

Farmář sklídl ovoce ze sadu.

.....

Jezdec startoval v závodě F1.

.....

Krásný den pominul.

.....

I,Í / Y,Ý V PŘEDPONÁCH A PŘÍPONÁCH

I/Í

téměř ve všech **příponách**: holič, babička, včelín, cizina, středisko, pálit, brzičko, pravítko...

Y/Ý

předpona vy-/vý-: výstava, vystavět, vybrat, vysunout, výroba...

!!! visutý = od viset (visutá hrazda, visutý most)

přípona -yně: bohyně, kolegyně...

Souhrnná cvičení k i. í / y. ý

1. Doplněte i/y

V p_tl_ s peněz_ byl_ dva miliony korun. O vítěz_ fotbalového šampionátu se rozhodovalo mez_ Francouz_, Rus_ a Španěl_. V kleci se pral_ tři šimpanz_. Po nehodě mu v krv_ naměřil_ alkohol. V rákos_ se oz_valo žab_ skřehotání. Podej m_ trochu sol_. Chůzí v nové obuv_ si udělala puchýře na patách. Lovci si vzal_ na lov kop_, luk a šíp_.

2. Vyhledejte a opravte chybně napsané i/y v textu (10 chyb)

Robert Fulghum: Hodiny s kukačkou

Vždycky jsem chtěl hodiny s kukačkou. (...)

A tak jsem si jedny koupil. Na krabici byla malinkým písmem dvě sdělení, kterých jsem si napřed nevšiml: „Vyrobeno v Jižní Koreji“ a „Výrobek je částečně třeba dát dohromady“.

V krabici jsem objevil pět igelitových pytlíků s nejrůznějšími díli. A bavorskou horskou salaš z umělé hmoty, na které bylo napsáno „pravé umělé dřevo“. Úplný vrchol pak byla plastická hlava laně, která vipadala jako maminka kolouška Bambino. Všechno jsem to sestavil, žádná součástka my, díky Bohu, nezbila, a pověsil to na zeď. Zatáhl jsem za závaží, rozhíbal kyvadlo a pár kroků couvl. Hodiny příjemně tikali. Ještě nikdy jsem něco takového nezvládl takhle úspěšně. Vždyť ten krám funguje!

Odbyla celá hodina. Dvířka se otevřela. Ptáček se neukázal. Ale z hloubky té dírky se ozvalo chraplavě zastřeně „ku-kú, ku-kú, ku-kú“ Trojí zakukání? A to má být všechno? Ručičky hodin ukazovali poledne.

3. Která z uvedených variant věta je napsaná pravopisně správně

- a/ Třpytivé hvězdy na nebi vábili odedávna lidskou mysl.
- b/ Třpytivé hvězdy na nebi vábily odedávna lidskou mysl.
- c/ Třpitivé hvězdy na nebi vábili odedávna lidskou mysl.

- a/ Na vykotlaném a vyviklaném dubu seděl výr.
- b/ Jsem zviklý surfovat na internetových sítích.
- c/ Rozdmichával oheň ve výhni.

- a/ S manželi Kratochvílovými jsme se setkali na plovárně.
- b/ Mluvili tam s nějakými dlouhovlasími chlapci.
- c/ Zdržovali je obsáhlými výklady.

- a/ Dívky běžaly po louce bosal.
- b/ Vraní koně vezly kočár s hosty.
- c/ Děti už se vrátili z výletu.

- a/ Valdštejn tajně jednal se Švédy i Francouzy.
- b/ Zápasil se svými nepřáteli po celý život.
- c/ Zdraví je peníze k nezaplacení.

- a/ Skupinky hostů postávali kolem stolů.
- b/ Hladový hosté se vrhli na občerstvení.
- c/ Stoly byly obloženy samými lahůdkami.

4. Doplňte i/y

O úpadku doby

„A vůbec, to je stará zkušenost po předc_ch: každý ciz_nec se má bez okolků přepadnout a odkrouhnout. Tak to b_valo odjakživa: žádné cav_ky a pob_t! Ale kdepak, tati, říká s_n, dnes jsou odl_šné poměry, ona se teď zavádí v_měna zboží. V_měna zboží! Když někoho pob_ju a poberu mu, co má, tak dostanu jeho zboží a nic mu za to nedám, nač nějaká v_měna? Kdepak, tati, říká s_n, přitom platíte l_dsk_mi životy, a těch je škoda! Jakápak škoda? V_da je, l_dských životů je jim l_to. Ale k tradic_úctu nemají, svých předků si neváží. To mi v_světli. „Vždyť je to spoušť“, v_hrkl prudce děda Janeček.

(podle K.Čapka – Kniha apokryfů)

5. Podtrhněte slova, která jsou napsaná chybně

zlobyt, zalíbit se, opravil, nádobý, zabydlit se, vybídnout, postavyla, lednice, pochopyl to, povyrazit se, mýlí se, vysací zámek, vybarvit, pozdravit, neslevil, mrazí, matka žehlý holič, kadeřnictví, nevynen, Vilík, Dalimylova kronika, pozdravil nás, milí mladí přátelé

6. Ve které z uvedených variant je pravopisná chyba

a/ Na obloze přeletěli divoké husy.
b/ Vykrmené larvy se zakuklí.
c/ Žirafy a antilopy jsou býložravci.

a/ V borových lesích rostou hříby.
b/ Mám rád makový závin.
c/ Četli jsme z Kosmovi Kroniky české.

a/ Napíšu dopis sestrám Havelkovým.
b/ Na konkurz dorazil mizivý počet zájemců.
c/ Mladý lékaři nemají mnoho zkušeností.

a/ Akrobat cvičil na vysuté hrazdě.
b/ Sirky nepatří do rukou dětem.
c/ Sokolí i orlí hnízda bývají vysoko.

7. Doplňte i/y

Navštívíme Novákov_ až pozítří, protože dnes musíme ještě dojít do banky s peněz_. Vzal jsem si balíček s papírov_mi kapesníky. Mez_ všem_ král_, Kteří se zúčastnili slavnostní hostiny, v_nikal vtípem španělský Juan Carlos. Se soukrom_m_ věcm_ si můžeme dělat, co je nám l_bo. Tatínkov_ se nel_b_lo, že jsem l_žoval na strýcov_ch běžkách a zlom_l jsem je. Na v_stavě Vavřincov_ch v_tvarných děl jsme si koupil_ dva menší obraz_. Zacházel s mým_ v_kres_, jako by byl_ jeho vlastní. Nerad se přu se sv_mi přátel_. U Sládkov_ zahrady rostou dva c_zokrajné strom_. Trápila ji bolest hlav_. Viděl jsem skutečné drahokam_.

PŘEDLOŽKY A PŘEDPONY S / Z

Předložky S, SE /Z, ZE

předložka = samostatné slovo

Z, ZE.....**z** koho, čeho (2.pád)

S, SE.....**s** kým, čím (7.pád)

např.: půjdu s tebou, večer s knihou hrnek s talířkem, koláč s tvarohem
přišel z výletu, jedl z talíře, spadl z višně, koláč z mouky

pozor! Kapr **sebou** házel na mělčině.
Petr vzal **s sebou** na výlet kytaru.

Předpony S,SE / Z,ZE

předpona = součást slova

Psaní těchto předpon se řídí většinou významem.

S, SE

ve významu **dohromady**
(sbírat, shromáždit se, skamarádit, shrabat)
ve významu **dolů**
(spadnout, sletět,skulit se, shýbat se)
ve významu **z povrchu pryč**
(smazat, sloupat, sfouknout)

Z, ZE

ve významu **změna stavu**
(zdokonalit, zčervenat,zobecnit)
ve významu **dokončení děje**
(zplodit, zchudnout, ztichnout,zlevnit)

PAMATUJ SI:

stěžovat si, skončit, skonat, spáchat, stvořit,
shořet, shnít, strávit, strava, spropitné, stesk,
schválit, spatřit, schovat se, spálit, shora

PAMATUJ SI:

zpěv, způsob, zpověď, zkouška, zpytovat,
zhudebnit, zdůraznit, zkoumat, zřít, zřít,
zpět

ZMĚNA PŘEDPONY = ZMĚNA VÝZNAMU SLOVA

S, SE

- správa (vedení podniku)
- sběh (lidé se seběhli dohromady)
- stěžovat si (naříkat na něco, žalovat)
- svolat (zasedání, schůzi)
- sjednat (dohodnout obchod)
- svedl (oklamal, odvedl dolů)
- shlédnout (podívat se dolů)
- shodit (pero ze stolu na zem)
- svolit (dát souhlas)
- sbít (stlouci dohromady např. budku)
- sužovat (trápit někoho)
- slít (dohromady kapaliny)
- smazat (tabuli)
- směna (pracovní doba)
- svrhnout (dolů z výšky)

Z, ZE

- zpráva (v novinách)
- zběh (voják, který utekl z vojny)
- ztěžovat (někomu něco např. práci)
- zvolat (vykřiknout)
- zjednat (najmout na práci)
- zvedl (sešit ze země na lavici)
- zhlédnout (prohlédnout si výstavu, film)
- zchodit (prochodit celé město)
- zvolit (své zástupce do parlamentu)
- zbít (natlouci někomu, zřezat někoho)
- zužovat (zabrat šaty)
- zlít (hodně polít)
- zmazat (ušpinit)
- změna (přeměna, zvrát např. počasí)
- zvrhnout (převrhnout např. vázu)

Psaní s/z v příslovečných spřežkách

(spřežka = spojení původní vazby předložky+slova v 1 slovo)

s nebo z píšeme podle původního pádu:

zprava, zčásti, zticha, zvesela (z koho, čeho) X stěží (s kým, čím)

Předpona VZ-

V češtině neexistuje předpona VS-, pravopis se řídí stavbou slova:

v-stát .....vz-táhnout

v-stup.....vz-hled

v-strčit.....vz-pírat (o-pírat, pod-pírat)

v-střelit.....vz-kázat

Předpony a předložky s/z – cvičení

1. Doplňte předložky s/z a vysvětlete význam rčení

Chodí spát _ slepicemi. Kouká, jako by spadl _ měsíce. Ted' jsem _ ním na válečné noze. Vyvedlo ho to _ míry. Než se rok _ rokem sešel, narodila se jim dvojčata. Říká se, že _ jídlem roste chuť. To byla rána jako _ děla. Nedělej si _ nás dobrý den. Už jste zase přišli _ křížkem po funuse. Objevil se, jako by vyrostl _ země. Spadl mi kámen _ srdce. Sejde _ očí, sejde _ mysli.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Opravte chybné předložky s/z

Vraceli se s kina pozdě večer. Zemětřesení srovnalo domorodou vesnici se zemí. Při seskoku ze zídky si zlomil nohu a tekla mu krev z nosu. Poslal nám pozdrav s cesty do Francie, kam odjel se spolužačkou Evou. Upekla koláč z mákem z kynutého těsta. Po týdenní dovolené jsme neradi odjížděli z hotelu. Princezna stáhla s prstu zlatý prsten. Rozluč se s ním!

3. Která z následujících variant je bezchybná

- a/ Vrabci se zlétni ke krmítku.
- b/ V kolik hodin zkončí film?
- c/ Sprovodil ze světa svého soka.

- a/ Neuměla sčítovat příjmy a výdaje.
- b/ Zhlédli jsme dva nové filmy.
- c/ Nemohl změnit peníze, protože banka už měla zavřeno.

- a/ Zkontaktoval několik svých známých.
- b/ Nechtěl mu skřížít jeho plány.
- c/ Sledoval televizní spravodajství.

4. Doplněte předpony s/z

Dovolená _trávená u moře prospívá astmatikům. Potřebuji se _dokonalit v angličtině i matematice. Nový Tarantinův film už _hlédly miliony diváků po celém světě. Ústa se mu _křivila, když to ochutnal .Pestrá _trava = základ zdraví. Studem celá _červenala. Obě samolepky se mu _lepily a nemohl je rozlepit. Po ukončení vý_kumu popsali výsledky v závěrečné _právě. Po dvou týdnech byla objevena _troskotaná loď. _měnárna je na náměstí. Brzy se vrátil s nepořízenou _pět. Přezrálé švestky jsou _cvrklé. _losování tomboly proběhne o půlnoci. _syp všechny zbytky cukru do jednoho sáčku. Ten člověk ne_kazí žádnou legraci! Prostory hladomorny byly _přístupněny návštěvníkům. Podívala se mu _přima do očí.

5. Která z následujících variant je napsaná chybně

- a/ Svolala všechny na společnou poradu.
- b/ Nestěžuj mu to, má i tak hodně starostí.
- c/ Jsem si tím zcela jist.

- a/ Stěží jsem mu rozuměla, jak byl opilý.
- b/ Nemluvil pravdu, všechno zkreslil!
- c/ Spestřili si jídelníček moučnými červy.

- a/ Vzbouřili se proti nespravedlnosti.
- b/ Vrabci poplašeně slétli do výšky.
- c/ Vstoupil nenápadně do herny.

6. Vytvořte věty, aby byl patrný rozdíl ve významu slov

zpráva – správa

.....

.....

zhlédnout – shlédnout

.....

.....

zmazat – smazat

.....

.....

zužovat – sužovat

.....

.....

zbít – sbít

.....

.....

zjednat – sjednat

.....

.....

zběh – sběh

.....

.....

zleva – sleva

.....

.....

zvrhnout – svrhnout

.....

.....

7. Vyberte správné řešení

Dostala s/ztvrzenku na peníze. S/ztrávili spolu hezkou dovolenou. Brambory ve sklepe s/zhnily. S/zbírala s/zcvrklá a s/zčervivělá jablka. S/zpestřili si jídelníček brouky a kobyčkami. S/zlámala se pod ním větev a s/způsobil si zranění na hlavě. Výborně s/zpíval. Byl s/zproštěn viny, protože soudce byl s/shovívavý. S/zbledla závistí, když s/zpatřila jejich nový dům. S/zpozdil se o dvě hodiny. Nechali s/zpustnout krásný anglický park. Při jízdě nes/ztlumil světla a oslňoval řidiče. S/ztíral si pot z čela. Vznikla mezi nimi nes/zhoda. Prázdniny s/zkončily. S/zchovala si hrst bankovek do kapsy. Rychle se s/zpřátelili. Nes/zkřivil mu ani vlasek. S/zbíral v lese borůvky na koláč. Dům s/zhořel až do základů. Už jsi s/zplatil všechny dluhy? S/ztěží ti porozumí. Buď už konečně s/zticha! Nes/zkoušej na mě žádné prosby! S/zhrabali jsme celou zahradu.

8. Rozhodněte mezi „s sebou“ a „sebou“

Ryba _____ bezmocně mrskala na písku.

Hod' _____, nebo přijdeme pozdě.

Vezmeš _____ na večírek sestru?

Proč si _____ nenosíš svačinu?

Není si jistý sám _____.

Říkal, že _____ žádné pití nepotřebujeme.

9. Rozhodněte, zda jsou všechny výrazy v řádku napsány správně (A=ano, N=ne)

sjet, sčesat, skonat	A	N
ztratit, zhořet, zkrotit	A	N
vzpažit, vzplanout, vztát	A	N
sbíječka, sleva, sběr	A	N
sdělit, spevnit, spadnout	A	N
zchudnout, spatřit, zpěvník	A	N
zpravidla, splav, zkončit	A	N

SKUPINY HLÁSEK BĚ - PĚ – VĚ – MĚ

PĚ

– píšeme vždy (např. pět, pěst, pěšina)

VĚ – VJE

VĚ – když V není předpona

(květ, největší, věda, věc, větev, větrný)

VJE – V je předpona + kořen slova začíná J

(vjezd=v+jezd, vjet=v+jet)

!!! **vjem** (zrakový, čichový)

BĚ- BJE

BĚ – není zde předpona OB-

(běh, běžec, bělásek, oběd, oběť, obětavý-ob- zde není předpona!)

(O)BJE – předpona OB- + kořen slova začíná JE

(objev=ob+jev, objednat=ob+jednat, objet=ob+jet)

!!! **objem** (tělesa), **objemný**, **objetí** (obejmout někoho), **objekt**, **objektiv**, **objektivita**

MĚ – MNĚ

MĚ – v kořenu slova (např. měkký, proměna, město, měřit)

- je-li v jiném tvaru nebo příbuzném slově pouze **M**
(zřejmě-zřejmý, rozuměl-rozumí, osamělý-sám, umět-umí, paměť-pamatovat)
!!! **tamější** (tam)

MNĚ – je-li v jiném tvaru nebo příbuzném slově MN

(skromně-skromný, jemně-jemný, příjemně-příjemný, rozumně-rozumný)

!!! **zapomněl, vzpomněl, pomněnka, domněnka (pomník)**

Skloňování zájmena JÁ

MĚ ve 2. a 4. pádě (tě, tebe)

MNĚ ve 3. a 6. pádě (tobě)

Skupiny hlásek bě, pě, vě, mě - cvičení

1. Označte větu, ve které je chyba

a/ Vytýkala mu, že je zapomnětlivý.

b/ Rozumněl ti dobře?

c/ Měl bys být rozumnější.

a/ Říkala mu, že se musí obětovat pro rodinu.

b/ Víš, kdo patří mezi známé oběvitele?

c/ Objeli jsme dvakrát celé město.

a/ Díval se na mě, jako by mně neznal.

b/ Už jsi připevnil do oken zatemnění?

c/ Brzy na něj všichni zapomněli.

a/ Cesta vedla strmě do kopce.

b/ Toto je mylná domněnka.

c/ Bylo to jeho nejskromnější přání.

a/ Objev se tu někdy, nebo alespoň zavolej!

b/ Stáli v tak těsném obětí, že nemohli dýchat.

c/ Osvojil si všechny tamější zvyky.

2. Doplněte -m- nebo -mn-

soukro___ě podniká, ohro___ě se mu dařilo, vědo___ě lže, já stříd___, zapo___ěl klíče,
výtvarné u___ění, zá___ěna čísel, chová se sebevědo___ě, rychle se set___ělo, v zi___ě
sněží, u___ěl přemet, stromy zašu___ěly, nejtaje___ější místnost, výbušná s___ěs, mylná
do___ěnka, neobydlené před___ěstí, neu___ěl vyjmenovaná slova, mluv rozu___ě

3. Doplněte

a/ kruhový ob___zd, malý ob___m, krevní ob___h, výb___h pro dobytek, chutný ob___d,
ob___dnané zboží, přátelské ob___tí, významný ob___v, ob___tavý člověk, v___zd do garáže,
v___dro na vodu, stará pov___st, v___decká práce, b___žecký závod, ob___mný balík, zrakové
v___my, p___na do koupele, p___vecký sbor, op___vovaná hvězda, op___tovná žádost, vyp___tí sil,
samozřejmě___ to zapom___la, tam___jší zvyky, bleděmodré pom___nky a žluté slam___nky,
nepříjemný posm___ch

b/ Zapom__la jsem si doma ob__dnací lístek. Ob__li jsme vesnici kolem dokola. Nevím, zda m__ to říkáš uprím__. O m__jí nic neříkej! Pro m__jsi nic nepřinesl? Nesmíš být tak pov__rčivý. Přijďte ke m__někdy na návštěvu. Připom__l mi, že už mám jít domů. Zapom__li na m__. Bojíš se potm__? Netrp__livě se m__vyptával na podrobnosti. Bude nerozum__jší, když se pro m__zastavíš po ob__dě. V zam__stnání se mu nelíbilo. Krom__vás tu nikdo není. Lidé v horách museli žít skrom__. To je asi nedorozum__ní.! Potvrdila se moje dom__nka. Beze m__tam nechod'. Pozorovali jsme zatm__ní slunce. Nem__li jste s tím nějaké potíže? Nev__ra je často příčinou rozchodu. V__tšinou jsem uhádla, na co myslí.

PSANÍ U – Ú – Ů

ů

- uvnitř slova (např. stůl, růže, blůza, kůže)
- v koncovkách (např.pánů, hradů, bratrův, domů, dolů)

ú

- na začátku slov (např. úkol, úl, úroda, údolí, Ústí)
- po předponě (neúroda, zúčastnit se, zúžit, bezúčelný)
- na začátku 2.části složeného slova (trojúhelník, pravoúhlý)
- v citoslovcích (hú, bú, cukrú, vrkú)
- v přejatých slovech : *kúra (léčebná), manikúra, pedikúra, túra, múza, fúze, skútr, ragú, ocún*

u

- v běžných českých slovech (uložit, kupovat)
- *družička, žluva, luna*
- v přejatých slovech s příponou – ura : kultura, literatura, inventura, brožura

Psaní u – ú – ů – cvičení

1. Která varianta je bez chyby?

- a/ Prošel jsem náročnou léčebnou kúrou.
- b/ Vyrazili jsme na celodenní túru po horách.
- c/ Oblékla si novou blůzu z hedvábí.

- a/ Neůroda hroznů zvedla cenu vína.
- b/ V létě jezdí do práce na skútru.
- c/ Manikůra pečuje o ruce, pedikůra o nohy.

- a/ Zaúčtuj do svých výdajů i sladkosti.
- b/ V obchodě měli inventůru.
- c/ Rád čtu současnou českou literatůru.

2. Do které skupiny slov musíme všude doplnit ú, aby byla pravopisně správně?

- a/ z_stat, pomerančová k_ra, pr_měr
- b/ ne_platný _ředník, manik_ra, _nor
- c/ podd_stojník, _myslný, pravo_hlý

- a/ ned_věra, nej_spěšnější, _hoř
- b/ k_ň, zd_raznit, pr_vod
- c/ _částník, vrk_, vy_stění

- a/ pr_vod, pr_kazka, _platek,
- b/ literatura, _vodník, z_žit
- c/ pedik_ra, pro_čtovat, _nava

3. Od uvedených slov utvořte přidáním předpony slova příbuzná a správně je запиšte

účinek.....

úroda.....

ústup.....

účast.....

4. Doplňte u/ú/ů

V _noru jezdíme na lyžařský kurz. Na podzim kvetou na loukách oc _ny. Chci si koupit tu hedvábnou bl _zu. Šli jsme na vysokohorskou t _ru. Z nemocných stromů opadávala k _ra. Narýsujte pravo _hlý troj _helník. V lednu bývají v obchodech invent _ry. Hodně _silí věnoval studiu literat _ry. Nemám pevnou v _li, abych každý den cvičil. V lázních jsem prošel léčebnou k _rou. V televizi dávali pohádku S _l nad zlato. Musíš jít dom _, už je dost pozdě. Díval se dol _ z balkonu. M _žeš mi p _jčit pravítko? Nest _jte tady a pojd'te dál. Koupili jsme si r _zné pastelky. Přečetl jsem si _vodník dnešních novin. Chtěla bych se z _častnit této soutěže. Domy by se měly stavět na ne _rodné p _dě. Rozp _l ten pomeranč.

VELKÁ PÍSMENA

Jednoslovná vlastní jména

- píšeme **1. písmeno velké** (např. Jana, Punt'a, Evropa, Vánoce)

Názvy složené z více slov

- v názvech složených z **více slov** se řídíme těmito pravidly:
- 1. písmeno velké, ostatní malá (např. Evropská unie, Česká republika, Na západní frontě klid)
- je-li součástí názvu jiný název, ponechá si také velké písmeno (např. Univerzita Karlova (x Karlova univerzita), Ministerstvo obrany České republiky)
- v názvech se slovy: **moře, poloostrov, ulice, náměstí**, atd. píšeme s velkým písmenem jen rozlišovací slovo (např. Černé moře, Kanárské ostrovy, ulice Bratří Čapků, náměstí Míru)

X

začíná-li takový název předložkou, píšeme s velkým písmenem předložku i slovo po předložce (např. hotel U Beránka, ulice Na Kopci, dům U Bílého hada)

- V **názvech měst, jejich čtvrtí a obcí** píšeme velká písmena za začátku všech slov kromě předložek (např. Karlovy Vary, Ústí nad Orlicí, Nové Město na Moravě, Malá Strana)

ZÁLUDNOSTI

- **názvy příslušníků národů, rodů, rodin, kmenů, obyvatel:**
Slovan, Čech, Američan, Evropan, Novákovi, Pražan, Brňan, Marťan (obyvatel Marsu)
X brněnští občané
názvy členů antropologických skupin: černochoch, bělochoch, indián, rudoch
- **názvy členů organizací, názorových skupin, fanoušků sportovních klubů, příslušníků církví apod.:**
sokol, skaut, komunista, slávista, křesťan, anarchista...
- **oficiální názvy úřadů a institucí:**
Městský úřad v Třebíči *X žádost podejte na městský úřad*, Základní škola v Jihlavě *X bratr chodí do základní školy*, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

- **názvy svátků a významných dnů:**
Vánoce, Velikonoce, Štědrý den, Mezinárodní den studentstva
X masopust, advent
- **názvy hvězdářské a astronomické:**
Slunce, Země (planeta), Měsíc
X jiný název než odborný: svítí slunce, měsíc, zeměkoule
- **světadíly, země, krajiny:**
Jižní Amerika, Balkán, Polabí, Haná, Královéhradecko, Střední Asie, Český ráj
X jižní Evropa (přívlastek není součástí zeměpisného vlastního jména)
- **stavby a jejich význačné části**
hrad Rožmberk, Kozí hrádek, Prašná brána, Pražský hrad (také Hrad), kaple svatého Kříže, Národní dům na Smíchově, Vladislavský sál, Bílý dům (jako označení sídla prezidenta USA), chrám sv. Jakuba

Velká písmena - cvičení

1.Napište se správným pravopisem

ulice u kovárny.....

kanárské ostrovy.....

základní škola v kamenici .....

češi a němci.....

černoši.....

lidové noviny.....

hotel u dvou veverek.....

hluboká nad vltavou.....

spojené státy americké.....

krušné hory a vysoké tatry.....

most barikádníků.....

čertovo jezero na šumavě.....

smetanova opera braniboři v čechách.....

restaurace potrefená husa.....

obchodní dům bílá labuť.....

náměstí jana palacha.....

pražský hrad.....

zeměkoule.....

třicetiletá válka.....

parlament české republiky.....

Mozartova malá noční hudba.....

2. Vyhledejte a opravte chyby v psaní velkých písmen

Naše babička bydlí v ústí nad orlicí. Jedním z nejslavnějších českých rodů byli přemyslovci. Původními obyvateli ameriky byli indiáni. Pojedeme vlakem z české třebové do chlumu u třeboně. Sejdeme se na náměstí bratří čapků, nebo v ulici na pankráci? Bydlíme v praze na černém mostě. Přejed'te vltavu po mostě legií a zaparkujte na janáčkově nábřeží. Přišla k nám kontrola z finančního úřadu. Po ukončení základní školy v krásné dolině byl přijat na gymnázium j.a. komenského v kutné hoře. Na úvod pražského jara se hraje smetanova má vlast. Významná díla karla čapka vznikla mezi první a druhou světovou válkou. Vyloupili budovu českomoravské obchodní banky.

3. Zakroužkujte, kde budou velká písmena

SESTŘENICE BĚTA, HORA BLANÍK, NÁDRAŽÍ HOLEŠOVICE, ŘECKÉ OLIVY,
LYSÁ HORA V BESKYDECH, CUKRÁRNA U SLADKÉ OLINKY, ULICE NA HRÁZI,
VIKTORIINO JEZERO, HOSPODA U SVATÉHO VÁCLAVA, JEZERO BAJKAL,
SOUHVĚZVÍ VELKÉHO VOZU, UNIVERZITA KARLOVA, ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ
TECHNICKÉ, REDAKTOR KAREL ČERVENKA, ŘEKA YUKON, PIVNICE U
ZLATÉHO TYGRA, KANÁREK BŘEŤA, MINERÁLNÍ VODA PODĚBRADKA, RUDÉ
MOŘE, HAVAJSKÉ OSTROVY, MAMINKA PETRA VONÁSKA, PARDUBICKÝ
PERNÍK, ČAPKOVY POVÍDKY Z JEDNÉ KAPSY

4. Vymyslete věty, v nichž použijete následující výrazy při zachování velkých a malých písmen

Malý vůz – malý vůz

.....
.....

Nový zákon – nový zákon

.....
.....

Nový rok – nový rok

.....

.....

Bílá Hora – Bílá hora – bílá hora

.....

.....

Polárka – polárka

.....

.....

Škoda – škoda

.....

.....

5. Opravte chyby

základní škola v Kocourkově

Vláda české republiky

Kulturní dům

úřední hodiny

český jazyk

Děd Vševed

most Barikádníků

obecní úřad v Dolní Lhotě

Klicperovo divadlo v Hradci Králové

České Vysoké Učení Technické

střední Umělecká škola

žízala Helenka

univerzita Karlova

Země, Venuše, Mars

6. Doplňte velká a malá písmena

Na (k)_olínsku a v celém (p)_olabí je úrodná půda. V (k)_utné (h)_oře se ve (s)_tředověku těžilo stříbro. Naše rodina má chalupu ve (v)_ýchodních (č)_echách. Z (j)_ižní (e)_vropy se k nám dovážejí výborná vína. Do (č)_eské republiky jezdí hodně cizinců, hlavně (n)_ěmců a (r)_usů. Ve (s)_pojených (s)_tátech (a)_merických žije velmi mnoho přistěhovalců. První (č)_eši přišli na (h)_oru (ř)_íp. Obědvali jsme v (r)_estauraci (u)_ (ž)_áby. Na jaké (v)_soké (š)_kole chceš studovat? Na (k)_arlově (u)_niverzitě nebo na (v)_ysoké (š)_kole (e)_konomické. Na (t)_ři (k)_rále bývá zima. Četl jsem (č)_asopis (r)_eflex .

7. Rozhodněte, zda je věta napsaná pravopisně správně (A=ano, N=ne)

Ve Švýcarských Alpách jsou skvěle upravené sjezdovky.	A	N
Přečetla jsem si povídku Divá Bára od Boženy Němcové.	A	N
V antikvariátu jsem si koupil Anglicko – Český slovník.	A	N
Nejsem rodilý pražan, pocházím z Mladoboleslava.	A	N
Koupil jsem chatu v Českém Ráji.	A	N
Jan Amos Komenský byl Moravan.	A	N
V Americe byli dříve Černoši diskriminováni.	A	N
Sejdeme se na náměstí Jiřího z Poděbrad nebo v Kině Oko?	A	N
Na Pražském Jižním městě žije mnoho lidí.	A	N
V sobotu večer chodíme do klubu Zlatý Čas.	A	N

NAUKA O SLOVNÍ ZÁSOBĚ (LEXIKOLOGIE)

Rozvrstvení slovní zásoby

Podle spisovnosti	Slova spisovná	
	běžná (neutrální)	<i>dům, velká, veselý</i>
	hovorová (v mluvené řeči)	<i>kilo, koukat, moc, muzika</i>
	knižní	<i>necht', odvětit, hvozd, šat</i>
	odborná (termíny)	<i>přísudek, neon, uhličitan</i>
	básnická (poetismy, neologismy)	<i>luna, vesna, zažasnout (Hrabal)</i>
	Slova nespisovná	
	obecná čeština	<i>machr, pětikilo, švindlovat</i>
	Nářečí	<i>ogar, zeměaky, dědina</i>
	profesní mluva	<i>děpéháčko, šuplera, očař</i>
	slang (zájmové skupiny)	<i>gólman, prkno, mistrák</i>
	Argot	<i>fízl, tráva, bonzovat</i>
Podle dobového hlediska	Historismy	<i>cech, ranhojič, gladiátor</i>
	Archaismy	<i>anžto, silozpyt(fyzika)</i>
	Neologismy	<i>robot, rogallo, kliknout</i>
Podle citového zabarvení	Lichotivá (familiární)	
	Mazlivá	<i>miláček, červeňoučký</i>
	Dětská	<i>papat, hají, ham</i>
	Domácká	<i>Otík, mamča, synátor</i>
	Zjemnělá	<i>zesnul, korpulentní, přihnul si</i>
	Hanlivá (pejorativní)	
	Zhrubělá	<i>chrápat, chcípnout, žrát</i>
	Zveličelá	<i>barabizna, pařát, dědek</i>
	Vulgární	<i>hajzl, sviňárna, hovno</i>
	Nadávký	<i>vůl, lotr, debil</i>
	posměšná, žertovná	<i>mastičkář(lékař), dívkař</i>

Slovo a jeho význam

1. Slova jednoznačná:

- mají 1 věcný význam: např. vlastní jména (Alík, Honza, Labe, Pardubice)
odborné názvy (časování, algebra, kyslík)
citoslovce (vrrr, cililink, au)

2. Slova mnohoznačná:

- mají 1 význam základní a další význam/y vzniká přenesením na jinou věc
  - přenesení podle vnější podobnosti – metafora (koruna, list, oko)
  - přenesení podle vnitřní souvislosti – **metonymie** (psaní, plzeň, hrát Mozarta)
  - pojmenování celku jeho částí – **synekdocha** (střecha nad hlavou, nepřišla ani noha)

3. Synonyma

- mají různou formu, ale stejný nebo podobný význam (např. mluvnicko-gramatika, pěkný-hezký)

4. Homonyma

- slova stejně znějící, ale různého původu i významu (odlišit od mnohoznačných!)
(př. jeřáb-strom, pták, stroj, servis-jídelní, opravna, podání ve volejbale)
poznámka: někdy se slova shodují jen v některých tvarech-tzv. částečná homonyma
(září, pila)

5. Antonyma (opozita)

- slova opačného významu, označují jevy stejného druhu, ale opačných vlastností
(např. spát-bdít, tady-tam, bázlivý-odvážný)
někdy je můžeme tvořit předponami ne-, bez- (rovný-nerovný, nadějný-beznadějný)

Lexikologie – cvičení

1. Vysvětlete význam obrazných pojmenování

železná vůle.....

tvrdý oříšek.....

pěkné kvítko.....

černá ovce.....

bílá vrána.....

husí kůže.....

2. Uveďte další význam uvedených slov a vysvětlete, jakým způsobem se význam přenesl (např.podle tvaru)

ucho.....

krk.....

čelo.....

oko.....

noha.....

ručička.....

rameno.....

koleno.....

pata.....

hřbet.....

jazyk.....

zub.....

3. Uved'te, jakým způsobem došlo k přenesení významu

koruna stromu.....
list papíru.....
kmen slovesa.....
kořeny rodu.....
celé *město*.....
četl *Foglara*.....
přijela k nám *návštěva*.....
hradní *stráž*.....
jím *ementál*.....

4. Nahrad'te spojení slov jednoslovným synonymem

jít na návštěvu.....	provádět výzkum.....
mít rád	zůstat sám.....
přednášet přednášku.....	přidat koření.....
opatřit obalem	přijít pozdě.....
sestavit plán.....	udělit příkaz.....
vysvětlit důvod	být nemocný.....

5. Které slovo je nejuvýstižnějším synonymem ke slovu *oddaný*

podaný – prodaný – věrný – zdárný - důvěřivý

6. Vyberte vhodná antonyma k zadaným slovům

pracovitý: pracný – neschopný – líný – snaživý

začátek: počátek – finále – konec – etapa

tmavý: bílý – černý – temný – světlý

brzy: pozdě – včas – skoro – časně

7. Vysvětlete význam uvedených slov

opilovat.....

opylovat.....

mi.....

my.....

nazívat se.....

nazývat se.....

8. Nahrad'te slova cizího původu českými

emigrant..... bariéra.....

dezert..... festival.....

basketbal..... analýza.....

maximální..... fyzický.....

9. Nahrad'te český výraz slovem přejatým

přistěhovalec..... rozumový.....

duševní..... spor, hádka.....

city..... nejmenší.....

10. „Z auta vystoupila vysoká, sličná dívka.“ Které slovo je synonymem ke slovu sličná?

a/ milá

b/ příjemná

c/ půvabná

d/ přívětivá

11. Na vynechané místo ve větě vyberte z nabídky slovo významově nejvhodnější

Máme jenom _____ finanční prostředky, proto si nemůžeme dovolit drahý hotel.

- a/ obyčejné
- b/ skrovné
- c/ prosté
- d/ neomezené

Dobrá prodejnost výrobku je do značné míry výsledkem jeho _____ .

- a/ agitace
- b/ promoce
- c/ propagace
- d/ propagandy

11. Která z uvedených skupin obsahuje pouze sousloví (= nerozdělitelné ustálené spojení slov, které má jeden význam)

- a/ automatická pračka, černá kočka, přídavné jméno
- b/ prací prášek, pitná voda, střední průmyslová škola
- c/ olivový olej, Všeobecná zdravotní pojišťovna, pravoúhlý trojúhelník
- d/ vlčí mák, nákladní auto, pohádkový příběh

12. Vysvětlete význam rčení

koupil za pět prstů

.....

vrátil se s prázdnou

.....

patří do starého železa

.....

práskl do bot

.....

má všech pět pohromadě

.....

je v limbu

.....

zvednul kotvy

.....

13. Rozlište, do které vrstvy slovní zásoby patří uvedená synonyma. Užijte je ve větách.

přesně – akorát.....

.....

.....

spát – spinkat – chrnět.....

.....

.....

.....

kopat – čutat.....

.....

.....

pozorovat – zírat – čubrnět – koukat se.....

.....

.....

.....

.....

pracovat – makat – fachtit.....

.....

.....

.....

pěkný – prima – fajn.....

.....

.....

.....

mluvit – hovořit – žvanit.....

.....

.....

.....

náradí – vercajk.....

.....

.....

obchodovat – kšeftovat.....

.....

.....

láhev – flaška.....

.....

.....

14. Vyberte vhodné antonymum k 1. slovu v řádku

pracovitý: pracný – neschopný – líný - snaživý

začátek: počátek – finále – konec - etapa

tmavý: temný – černý – světlý - bílý

brzy: pozdě – včas – skoro – časně

15. Přiřaďte k jednotlivým textům patřičného opeřence tak, aby vznikla ustálená rčení

1. Byl na něj komický pohled, jak se tak točil před zrcadlem jako _____ na báni a zálibně se prohlížel ze všech stran.
2. Pusť mě k tomu, koukáš do toho jak _____ do flašky a stejně nic nevykoukáš!
3. Byl strašně rozzuřený, zrudnul jako _____ a začal nahlas nadávat.
4. Tohle má být silák? Koukni, jak je hubenej! Ten má síly asi jako ženatej _____ .

- a/ husa
- b/ holub
- c/ vrána
- d/ krocan
- e/ vrabec
- f/ špaček

16. Vyjádřete tato rčení jednoslovným pojmenováním vlastnosti

Práce mu jde od ruky.....

Držet jazyk za zuby.....

Poslouchat jedním uchem.....

TVOŘENÍ SLOV (DERIVOLOGIE)

Morfémová stavba slova

morfém=nejmenší jednotka slova, která nese nějaký význam

Typy morfémů:

kořen = část slova společná pro všechna příbuzná slova
předpona = část slova před kořenem (**roz**svítit, **ne**klidný)
přípona = část slova za kořenem (nebo mezi kořenem a koncovkou) kov**ář**, kov**árna**
koncovka = koncová část ohebného slova, mění se při skloňování či časování
(hrad-**y**, -**ů**, -**ům**)
kmen = část ohebného slova, která zůstane pod oddělení koncovky

Příklad morfematického rozboru:

kmen				
DO	PIS	OVA	TEL	É
předpona	kořen	přípona	přípona	koncovka

příbuzná slova = slova se stejným kořenem a společným základním významem

Slovotvorná stavba slova (tvoření slov)

Nová slova se tvoří ze slov, která již v jazyce existují. V češtině se nová slova tvoří třemi způsoby:

- odvozováním
- skládáním
- zkracováním

Nové slovo je vytvořeno z částí:

a/ slovotvorný základ = část základového slova, která přechází ze slova základového do slova utvořeného (např. prač**lově**k, cukr**ový**, uč**itel**)

b/ slovotvorný prostředek (formant) = část, která se přidává ke slovotvornému základu a díky které vzniká nové slovo. Formanty = předpony a přípony.

Odvozování:

základové slovo = výraz, ze kterého tvoříme nové slovo

slovotvorný základ = společná část slova základového a odvozeného (např. **moře**-zákl.slovo, námořník-odvoz. slovo, moř-slovotvorný základ)

Ke slovotvornému základu přidáváme předpony, přípony nebo koncovku:

základové slovo	formant	odvozené slovo
dát	-vat (přípona)	dávat
malovat	vy- (předpona)	vymalovat
opravit	-a (koncovka)	oprava
čelo	ná-, -ník(předpona+přípona)	náčelník
oči	ob-, -í (předpona+koncovka)	obočí

Skládání:

= tvoření slov ze 2 a více slovotvorných základů

vznikají slova složená (složeniny)-např. novověk, dějepis, spolupracovat, trojúhelník

spojovník – píšeme ho, jestliže obě složky jsou souřadné a 1.část je zakončena na –sko, -cko, -ně, -ově (literárně-hudební, politicko-organizační, francouzsko-český)

Zkracování:

= tvoření slov zkrácením základových slov nebo jejich částí

vznikají zkratky, zkratková slova a značky

zkratky: s.r.o., př., Kr., ČR, ČVUT, KRNAP, IKEM., Mgr., MUDr.

zkratková slova: Čedok, Sazka, sitkom

značky: kg, cm, H (vodík), XXII, sin

Tvoření slov – cvičení

1. Od slova ZVUK utvořte

- a/ slovo odvozené předponou.....
- b/ slovo odvozené příponou.....
- c/ slovo odvozené předponou a příponou.....
- d/ slovo složené.....

2. Utvořte složená přídavná jména z následujících několikaslovných výrazů

- střední škola.....
- černá a bílá.....
- Mladá Boleslav.....
- modré oči.....
- dlouhé vlasy.....
- Severní Amerika.....
- živící se masem.....

3. Určete slovotvorný základ slova *výkonnostní*

- a/ - konnostní
- b/ výkonnost-
- c/ výkon-
- d/ -nostní

4. Jaký je společný kořen příbuzných slov železo, železnice, železničář, neželezný?

- a/ želez
- b/ žele
- c/ žel
- d/ železn

5. Které z uvedených slov nemá stejný kořen jako ostatní?

hnany – honit – hon – ohánka – proháněl – pohaněl – přehnat

6. Které z následujících slov bylo utvořeno skládáním?

- a/ malilinkatý
- b/ poločas
- c/ přestavba
- d/ záskok

7. Která dvě slova nejsou příbuzná (nemají společný kořen)?

- a/ váha – vážit
- b/ vozit – vůz
- c/ moucha – muška
- d/ voda – vodit

9. Které slovo je utvořeno (odvozeno) jiným způsobem než ostatní

nalézt – pohozený – dvouletý – vypočítat – neziskový

10. Které slovo z následující skupiny nebylo utvořeno skládáním

- a/ plnohodnotný
- b/ pravděpodobný
- c/ celospolečenský
- d/ podprůměrný

11. Doplňte k následujícím slovům slovo základové a určete slootovorný základ

př. *skladatel* – *skládat*

topič.....	pekárna.....
růžička.....	pracovník.....
poradce.....	sousedka.....
basista.....	pracovna.....
pravice.....	seník.....
vozidlo.....	brambořiště.....

12. Proved'te morfematický rozbor slov (předpona, kořen, přípona, koncovka)

odpadek.....
zásluha.....
podkova.....
výhra.....
zarostlý.....

13. K uvedeným slovesům uvádějte názvy prostředků, kterými se činnost provádí

(př. počítat – počítadlo, počítač, počítačka)

sekat.....	rýt.....
nabírat.....	sušit.....
zapálit.....	lepit.....
ukazovat.....	řezat.....

14. Spojte uvedená slovesa s co největším počtem předpon (vysvětlete význam):

(př. odvézt = pryč, svézt = dohromady)

psát.....
téci.....
hnout.....
lít.....
hodit.....

15. Napište, co vznikne (zachovejte kořen slova)

(př. sloupnutím – slupka)

posouzením.....	vyjímáním.....
vyklenutím.....	zlomením.....
omítnutím.....	rozvalením.....
drcením.....	zkrácením.....

16. Napište, co znamenají tyto zkratky

atp.

.....

apod.

.....

aj.

.....

tzv.

.....

např.

.....

mj.

.....

popř.

.....

př. n. l.

.....

př. Kr.

.....

t. č.

.....

č. p.

.....

tzn.

.....

TVAROSLOVÍ (MORFOLOGIE)

Některá slova mohou být podle kontextu různými slovními druhy:

např. zdraví – podst. jm., sloveso

kolem – podst. jm., příslovce, předložka

1. PODSTATNÁ JMÉNA (substantiva)

Skloňování podstatných jmen označujících párové části těla (duálové tvary):

(ruce, nohy, oči, uši, kolena, ramena apod.)

2. p. – noh/nohou, kolen/kolenou, ramen/ramenou

3. p. – rukám, nohám, kolenům, ramenům

6. p. – rukou/rukách, nohou/nohách, kolenou/kolenách, ramenou/ramenech

7. p. – rukama, nohama, očima, ušima, koleny, rameny

Nejedná-li se o části těla, skloňují se podst.jm. podle příslušných vzorů:

např. *stůl se třemi nohami, hodinky s ručičkami...*

Skloňování podstatných jmen přejatých

1. pád	2. pád	3. pád	4. pád	6. pád	7.pád
idea	idey / ideje	ideji	ideu	ideji	ideou / idejí
idey / ideje	idejí	ideám/idejím	idey/ ideje	ideách / -jích	ideami/ -jemi

Zvláštnosti:

- Spojení jména a příjmení ve vzoru **pán** - ve 3.a 6. pádě je až u posledního jména (Karlu Jaromíru Erbenovi, Robertu Redfordovi, panu Janu Novákovi)
u vzoru **předseda** je –**ovi** zachováno (Otovi Čermákovi)
- Několik slov (cizího původu) vzoru **hrad** má po-c y: **tácy, kecy, trucky, hecy**
- **dcera** – 3. a 6. p. **dceři**
- **myš** – 7. p.mn. č. **myšmi**
- vzor **město** – 6. p. mn. č. po **k,g,ch** - **ách** (o tangách, trikách, suchách)

Podstatná jména – cvičení

1. Výrazy v závorkách dejte do náležitého tvaru množného čísla

Dítě kopalo (nožička)_____ a tleskalo (ručička)_____. Dědeček měl hodinky se (svítící ručičky)_____. Před (naše oko)_____ se objevilo překrásné údolí. Osel stříhal (dlouhé ucho)_____. Babička má hrnec na prádlo s (velké ucho)_____. Horolezec konečně ucítil pevnou půdu pod (noha)_____. Na zahradě stojí stůl s (vratká noha)_____. Byla to silná polévka s (mastné oko)_____. Zatmělo se mi před (oko)_____. Vezmi tu tašku za obě (ucho)_____. Při rozcvičce jsme kroužili (ruce)_____ a také (noha)_____. Musíme si promluvit mezi (čtyři oči)_____. Králík si bral kousky chleba z (naše ruka)_____. Únavou jsme sotva stáli na (noha)_____.

2. Podstatná jména v závorkách dejte do správného tvaru

Četli jsme knihu o lovcích (orchidea)_____. V Praze je celá řada (muzeum)_____. Rybičkám v (akvárium)_____ je nutné okysličovat vodu. Exkurze do (planetárium)_____ se nám líbila. Některým horolezcům činilo potíže přizpůsobení jinému (klima)_____. Několik žáků ze třídy se hlásí ke (studium)_____ na (gymnázium)_____. Martina Sábliková patří k našim sportovním (génies)_____. Ve (vakuum)_____ nemůže žádný předmět hořet. Do kterého (datum)_____ musíme odeslat přihlášku? Dnes pojedeme do (centrum)_____. K oslavě životního (jubileum)_____ našeho dědečka se sjela celá rodina. Síla některých (idea)_____ je až neuvěřitelná. Mnohá antická (drama)_____ jsou aktuální dodnes.

3. Utvořte zadané tvary podstatných jmen

jazyk (6.p.č.j.)	věc (3.p.č.mn.).....
lípa (2.p.č.mn.).....	dveře (7.p.).....
uhlí (2.p.č.j.).....	směsi (7.p.č.mn.).....
odpověď (7.p.č.mn.).....	tři ženy (7.p.č.mn.).....
povinnost (3.p.č.mn.).....	myš (7.P. č.mn.).....
noc (6.p.č.j.).....	trať (2.p.č.j.).....
skála (2.p.č.mn.).....	práce (7.p.č.j.).....

2. PŘÍDAVNÁ JMÉNA (adjektiva)

a/ tvrdá (mladý) + jmenné tvary (mlád)

- jmenné tvary-užívají se v **1. p.** č. jed. i mn. (*zdráv, mlád, zdrávi, mládi*)
příd. j. **rád** má pouze jmenné tvary (*rád, ráda, rádo*)
užívají se v ustálených spojeních: *jsem zvědav, být si jist, na živu, z čista jasna ...*
- ve spojení s duálovými tvary podst. jmen mají v 7. p. mn. č. koncovku **-ýma**
(*čistýma rukama, rovnýma nohama...*)

b/ měkká (jarní)

- ve spojení s duálovými tvary podst. jmen mají v 7. p. mn. č. koncovku **-íma**
(*vlastníma rukama, kočičíma očima...*)

c/ přivlastňovací (otcův, matčin)

- odvozená od podstatných jmen
- jsou-li utvořena od vlastních jmen, píšeme je s velkým počátečním písmenem
(*Mánesův orloj, Eliščina sestra, Novákovy děti*)

Skupiny souhlásek při odvozování přídavných jmen:

- **odvozování příponou -ný, -ní:**

- **-n + -ní = nní/nný**
(*den + ní = denní, okno + ní = okenní, víno + ný = vinný*)
X raný (brzký, časný) – raná zelenina

- **-n + í** – přídavná jména utvořená od názvů zvířat
(*klokání, beraní, jelení...*)

- **změny hlásek při odvozování:**

- bez hláskových změn:
-ž (muž).....ž+ ský (mužský).....ž+ ští (mužští)
-š (Dobříš) .....š+ ský (dobříšský).....š+ ští (dobříšští)
-č (holič).....č+ ský (holičský).....č+ ští (holičští)
-z (Francouz).....ž+ ský (francouzský).....z+ ští (francouzští)
- se změnou souhlásky:
-**k** (Řecko).....k, ský=**cký** (řecký).....**čtí** (řečtí)
-**h** (Praha).....h, sk= **žský** (pražský).....**žští** (pražští)
-**ch** (Vlach).....ch, ský= **šský** (vlašský).....**šští** (vlašští)
-**s** (Tunis).....s, ský= **ský** (tuniský).....**ští** (tuniští)
-**c** (Žatec).....c, ský = **cký** (žatecký)..... **čtí** (žatečtí)

Pozor: Čech – český-čeští

Přídavná jména – cvičení

1. V textu podtrhnete přídavná jména, určete jejich druh a vystupňujte ta, u kterých to jde

V tréninku je velmi důležité, aby se posádka seznámila se všemi úskalími závodní trati, aby ji pokud možno celou projela a získala co nejvíc cenných informací, aby se vyhnula nebezpečí, že by mohla zabloudit. Největší pozornost se však věnuje tréninku na tratích rychlostních zkoušek, které se většinou jezdí v noci a mají předepsány značně vysoké rychlosti.

Trénink na takovou rychlostní zkoušku začíná seznamovací jízdou. Trať se projíždí volnějším tempem a přitom diktuje jezdec spolujezdci sled zatáček a jejich obtížnost. V objemném bloku tak vzniká podrobný rozpis celé trati a přibývá podrobných poznámek o různých orientačních bodech, které jsou důležité zejména v noci.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Dejte do množného čísla

malický brouček.....	pražský sportovec.....
katolický kněz.....	ruský hokejista.....
krkonošský záchranář.....	hradecký občan.....
pardubický dělník.....	běloučský motýl.....
pražský občan.....	anglický básník.....
rožmberský pán.....	americký prezident.....
droboučský tvoreček.....	městský strážník.....

3. Doplňte -n- nebo -nn-

Tepel__á__ učí__ost, ra__ý__ romantismus, ce__é__ suroviny, v de__ích i noč__ích hodinách,
ra__í__ zprávy, jele__í__ kýta, vo__é__ oleje, jesky__í__ malby, skleně__ý__ džbán, se__á__ rýma,
usvědčení vi__íci, Máchův d__ník, kame__á__ kašna, lome__ý__ oblouk, večer__í__ soumrak,
oke__í__ malby, kostel__í__ lavice, vi__á__ sklenice, úrodná vi__ice, slo__í__ stopy, ra__é__ dětství,
národ__í__ hymna, jme__ý__ seznam, zlome__á__ noha.

3. ZÁJMENA (pronomina)

a/ skloňování zájmen já, ty

pád		
1.	já	ty
2.	mne, mě	tebe, tě
3.	mně, mi	tobě, ti
4.	mne, mě	tebe, tě
6.	mně	tobě
7.	mnou	tebou

2.+ 4. pád.....mě

3.+ 6. pád.....mně

b/ skloňování zájmena jenž

(toto zájmeno je ekvivalentem zájmena *který*, je knižní)

- skloňování jako zájmeno **on+ž** (jeho+ž, jemu+ž...)
- **1.pád** jednotného čísla: r. muž. – **jenž**, r. žen. – **jež**, r. stř. – **jež**
množného čísla: r. muž. – **již** (živ.), **jež** (neživ.), r. žen – **jež**, r. stř. – **jež**
- ve spojení s předložkami má zájmeno *jenž* (stejně jako *on, ona, ono*) na začátku **n-** (k němuž, o němž, s nímž, k němu, k ní, o něm,...)

c/ změna délky samohlásek v zájmenech

1. pád	ta	naše	ona	jež
2. pád	té	naší	jí (bez ní)	jíž (bez níž)
4. pád	tu	naši	ji (pro ni)	již (pro niž)

d/ skloňování zájmen podle vzorů přídavných jmen

mladý: můj, tvůj, svůj, který, jaký, týž, tentýž, některý, žádný...

jarní: její, čísi, něčí, ničí...

- zájmenem **svůj** přivlastňujeme podmětu (Vypravuje o svém bratrovi. Bydlím se svými rodiči.)
- v dopisech píšeme **Tvůj, Váš** jako projev úcty
- zájmeno **sám** – i/y v koncovce se řídí shodou s rodem podmětu (Lidé často škodí sami sobě. Dívky si samy uvařily oběd)

Zájmena jeho, jejich (jehož, jejichž) se neskloňují.

Zájmena – cvičení

1. Doplňte tvary zájmena ona

Napsali _____ dopis. Pozvali _____ k sobě. Zeptali se _____ na to. Starali se o _____ dobře. Dají to _____. Bavili se o _____. Mluvili o tom s _____.

2. Doplňte tvary zájmena týž, tentýž

Chodí do _____ kroužku a k _____ vedoucímu jako já. Přemýšlím o _____ problému. Potíže dělají stále _____ lidé. Zabýváme se _____ problémy a _____ myšlenkou. Nakupujeme v _____ samoobsluze. Máme s ním _____ zkušenost. Líbí se nám na _____ místě.

3. Vyškrtněte zájmeno, které do věty nepatří

Prosím vás o vyřízení mé/své žádosti. Otec nás seznámil s jeho/svémi kolegy. Tento film mě zaujal jeho/svým námětem. Všechny mé/své knihy mám uklizeny v mé/své knihovně. Mám mé/své věci v pořádku. Starej se o tvé/své věci! Zeptej se na to tvého/svého otce.

4. Doplňte tvary zájmen který a jenž

strom, _____ uschl; město, z _____ odjíždíme; lékař, _____ důvěřujeme; kraj, _____ dobře známe; přátelství, o _____ sníme; kamarád, s _____ jsme si hrávali; film, _____ jsme zhlédli; země, v _____ žijeme; řeč, _____ se dorozumíváme; lidé, s _____ si rozumíme; domy, _____ byly dostavěny; nemoci, _____ se bojíme; události, o _____ jsme slyšeli

5. Kolik zájmen je ve větě: *Byl jsem tam já sám.*

- a/ 1 zájmeno
- b/ 2 zájmena
- c/ 3 zájmena

6. Doplňte správné zájmeno do věty *Bratr mě představil* *přátelům.*

- a/ mým
- b/ svým
- c/ našim

7. Ve které z následujících vět je užit chybný tvar zájmena

- a/ I bez její pomoci nakonec všechny překážky určitě zvládneme.
- b/ Konečné rozhodnutí záleželo pouze na mojem úsudku.
- c/ Pro řešení problému byl zvolen týž postup jako v Dánsku.
- d/ Už si nemůžeme dovolit na něho čekat další hodinu.

4.ČÍSLOVKY (numeralia)

Určité – lze je zapsat i číslicemi

Neurčité – nelze je zapsat číslicemi

U číslovek určujeme **pád**.

Skloňování číslovek

- sto – město
- tisíc – stroj
- milión - hrad
- miliarda – žena

Dva, oba – zvláštní (duálové) skloňování

X

tři, čtyři – kost

1. pád	dva, dvě	oba, obě	tři	čtyři
2. pád	dvou	obou	tří, třech	čtyř, čtyřech
3. pád	dvěma	oběma	třem	čtyřem
4. pád	dva, dvě	oba, obě	tři	čtyři
6. pád	o dvou	o obou	o třech	o čtyřech
7. pád	dvěma	oběma	třemi	čtyřmi

Psaní a čtení číslovek

- u složených výrazů píšeme každou číslovku zvlášť:
10 470.....deset tisíc čtyři sta sedmdesát
(dohromady pouze na složenky!!!)
- 24.....*dvacet čtyři* nebo *čtyřadvacet*
- za řadovými číslovkami (kolikátý?) píšeme **tečku**:
skončil 5., bydlí v 7. patře, chodí do 1. třídy
(ne za letopočtem nebo datem zapsaným zlomkem)
- přidávání koncovek k číslovkám zapsaným číslicí je v češtině nesprávné
(např. otevřeno do 19ti hodin)
- číslovky zakončené na *-krát* (*dvakrát, několikrát*) se neskloňují

Číslovky – cvičení

1. Vysvětlete významový rozdíl

jedna ponožka – jedny ponožky

.....

dvoje rukavice – dvojí rukavice – dvě rukavice

.....

dvojí brusle – dvoje brusle – dvě brusle

.....

troje boty – trojí boty – tři boty

.....

2. Dejte číslovky do správného tvaru

S (jeden)_____ neúspěchem se netrap. (9-druhová)_____ řemesel, (10.)

_____ bída. (100x)_____ jsem tě o to prosila. Znáš (10-druhová)

_____ božích přikázání? Zabil (2)_____ mouchy (1)_____ ranou.

Zisk dosáhl několika (miliarda)_____. Seřad'te se do zástupu po (3)_____.

Děti se rozeběhly (všechny)_____ směry. K dosavadním (2)_____ autům

přikoupil ještě (3.)_____. Jste tu již (všechn)_____? Povíme si to mezi (4)

_____ očima. Osvětlení bylo zavedeno do (3)_____ ulic. S (4)_____

děťmi je dost práce. Bez těchto (4)_____ knih se neobejdu.

3. Doplňte tečku za číslovkami řadovými

Film začíná v 19 hodin. Účastníci semináře se sejdou o 10 hodině. Karel IV byl českým králem v letech 1346 – 1378 a roku 1348 založil v Praze univerzitu. Bydlíme v 5 poschodí.

Vrátím se za 2 hodiny. Můj kamarád se narodil 1 května. Sejdeme se u tramvaje v 8 hodin.

Vlak stojí na 3 koleji u 2 nástupiště. V učebnici je 15 tabulek a 128 vzorců.

4. Napište číslovky slovy

123.....

1 888.....

78.....

5. Doplňte tvary číslovek základních nebo druhových

V dílně máme (2)_____ kleště, (5)_____ nůžky, (3)_____ nože a (4)_____ šroubováky. Dostal jsem (3)_____ svetry, (2)_____ tepláky a (4)_____ ponožky.

Hrajeme skladbu pro (3)_____ housle. U nás se střídá (4)_____ ročních období. Místnost má (2)_____ okna a vedou do ní (2)_____ dveře.

Navštívili jsme dílnu s (56)_____ zaměstnanci a (4)_____ specialisty. Havrani přeletěli (7)_____ hory. Dostala jsem dárek od (3)_____ kamarádů. Finsko je země (1 000)_____ jezer.

5. SLOVESA (verba)

- jsou základem každé české věty

Slovesné kategorie

- osoba
- číslo
- způsob
- čas
- slovesný rod
- vid

Plnovýznamová slovesa – mají věcný význam

Neplnovýznamová slovesa – potřebují doplnit plnovýznamovým slovesem

- způsobová (modální): muset, moci, smět, chtít, mít (povinnost)
(musím uklidit, nechci pracovat...)
- fázová – začít, začínat, přestat, zůstat apod.
(začněte se učit, přestaň fňukat...)
- pomocná – být, mít (tvoří se jimi složené slovesné tvary)
(bude nakupovat, máme uklizeno...)
- sponová – (jsou součástí přísudku jmenného se sponou): být, bývat, stát (se), stávat (se)
(babička je zdravá, přání se stalo skutečností...)

Podmiňovací způsob sloves

a/ přítomný:

Osoba	číslo jednotné	číslo množné
1.	<i>četl bych</i>	<i>četli bychom</i>
2.	<i>četl bys</i>	<i>četli byste</i>
3.	<i>četl by</i>	<i>četli by</i>

Pozor! Tvary *četl by jsi*, *četli by jsme*, *četli by jste* jsou **chybné!!!**

Tvar slovesa *být* se může sloučit se spojkami *aby*, *kdyby* – *abych*, *kdybych*

b/ minulý = byl + tvar podmiň.zp. přítomného (*byl by četl* atd.)- pro zesílení výrazu lze přidat ještě tvar *býval* (*byl by býval četl*)

Podmiňovací způsob minulý bývá pro svůj složitý tvar často nahrazován přítomným.

Slovesný vid

a/ slovesa nedokonavá

- vyjadřují děj, který trval, trvá nebo bude trvat, děj neohraničený nebo opakovaný (*psát, nakupovat, koupat se-koupal jsem se, koupu se, budu se koupat...*)
- budoucí čas u nich tvoříme tvarem složeným: bud.čas slovesa *být* + *infinitiv* (*budu psát, budeš psát atd.*)
- u některých sloves s významem pohybu se tvoří budoucí čas předponou *po-*(*pů-*) (*pojeď, půjdu, poletím, popluji, porostu...*)

b/ slovesa dokonavá

- vyjadřují děj ohraničený, ukončený
- tvoří jen čas minulý a budoucí
- budoucí čas vyjadřují jednoduchým tvarem (*vyzdobit, uvařit, nakoupit, vykoupat se*)

Slovesný rod

a/ činný - vyjadřuje, co činí podmět (*Firma uklidila chodníky před domem.*)

b/trpný- vyjadřuje děj, který činí někdo jiný než podmět (*Chodníky před domem byly uklizeny novou firmou.*)

Podstatná jména slovesná:

- tvoří se z trpného rodu, jsou to pojmenování dějů, činností apod. (*ničení, stání, čtení, psaní*)

Slovesa – cvičení

1. Vyberte řádek, ve kterém jsou jen určité slovesné tvary

- a/ házel jsem, nesouc, kupoval bych, přines
- b/ házel bych, nesli jsme, kupují, přinesu
- c/ budu házet, nést, kupujíc, přinesl by

2. Kde jsou všechny tvary rozkazovacího způsobu správně

- a/ jez, přid', nenapovídej
- b/ pomoz, vezmi si, pojď
- c/ pozvi, přihlaš se, vem si

3. Která věta neobsahuje chybný tvar podmiňovacího způsobu

- a/ Ukázali bysme ti naše město, kdybys přijel.
- b/ Vystavovali by jste své obrazy na výstavě?
- b/ Přáli byste mu úspěch, když bychom ho podpořili?

4. Určete, která věta obsahuje sloveso v trpném rodě

- a/ Zeptejte se v informačním centru.
- b/ Toto zboží se dobře prodává.
- c/ Slunce se schovalo za mraky.

5. Vyberte větu se správným tvarem trpného rodu

- a/ Byl násilím přitisknut ke zdi.
- b/ Pachatel byl přistihnut při činu.
- c/ Byl jsem nařknut ze lži.

6. Ve které skupině jsou všechna slovesa nedokonavá

- a/ dávat, závidět, hledat
- b/ vypisovat, koupit, udělat
- c/ zachytit, skákat, zavírat

7. Ve které skupině jsou všechna slovesa dokonavá

- a/ vložit, milovat, věřit
- b/ přestat, vydělat, radovat se
- c/ vypěstovat, najít, proměnit

8. Označte větu, v níž se u slovesa neurčuje slovesný čas

- a/ Jak se ti žilo na venkově?
- b/ Možná by se mu bylo bývalo po filmu stýskalo.
- c/ Kniha nabízí nečekaný pohled na Afriku.

9. Ve které větě je chyba

- a/ Byls tam včera?
- b/ Byl si tam včera?
- c/ Byl jsi tam včera?

10. Infinitivy v závorkách nahrad'te tvary rozkazovacího způsobu

(Nepolit)_____ ubrus. (Přihlásit se)_____ do soutěže. (Nejíst)_____ nezralé ovoce. (Sníst)_____ tu polévku. (Pověsit)_____ vyprané prádlo. (Uhasit)_____ dobře oheň. (Nezkazit)_____ ten výkres. (Pomoci)_____ nám postavit hráz. (Nevěšet)_____ mokrý kabát do skříně.

11. Infinitivy nahrad'te tvary trpného rodu (opisnými nebo zvratnými)

V Mladé Boleslavi (vyrábět)_____ osobní automobily. Úspěšní žáci (odměnit-
bud.čas)_____ stipendiem. Večer (hrát)_____ Havlova
Audience. Karlštejn (postavit – min. čas) ve 14. století. Vstupenky (prodávat) _____
od 18 hodin. Veškeré náklady vám (proplatit – bud.čas)_____.
Obžalovaný (zprostit – min. čas)_____ viny.

12. Ve které z následujících vět je chybně utvořené sloveso

- a/ Do zásahu proti převaděčům uprchlíků na jižních hranicích byly nasazeny posily.
- b/ Na starostu této nevelké obce byly klazeny naprosto neodpovídající nároky.
- c/ Se zvýšeným úsilím byly akce naplánované na jaro dovedeny do konce.
- d/ V našem městě byly úspěšně sladěny požadavky obyvatel s představami místí radnice.

6. PŘÍSLOVCE (adverbia)

Tvoří se z:

- přídavných jmen (*jemný-jemně, zbytečný-zbytečně*)
- podstatných jmen (*kolo-kolem, ráno-ráno, běh-během*)
- spojením předložky s jiným slovem vznikají tzv. **přísllovečné spřežky** (*hlas-nahlas, pravý-vpravo, těžko-ztěžka, podrobný-dopodrobna*)

pozor na rozdíl: na hoře X nahoře
                             dokola X do kola

7. PŘEDLOŽKY (prepozice)

- spojují se s podstatnými jmény, zájmeny nebo číslovkami

Předložky tzv. nevlastní mohou být podle kontextu **i jiným slovním druhem:**

- *během léta X rychlým během*
- *začátkem týdne X s dobrým začátkem*
- *kolem rybníka X šel jen tak kolem (okolo)*

Předložky s/z

s – 7.pád (s kým, čím)

z – 2. pád (z koho, čeho)

Kromě, mimo

kromě + 2.pád (*kromě nezletilých žáků*)

mimo + 4.pád (*mimo nezletilé žáky*)

8. SPOJKY (konjunkce)

- spojují větné členy ve větě a věty v souvětí
- před spojkami **píšeme čárku** kromě *a, i, ani, nebo* v poměru slučovacím

Jakoby X jako by

- jakoby (jako)-srovnávání – *Dělal jakoby nic.*
- jako by (jako kdyby)- *Dělal, jako by to neviděl.*

9. ČÁSTICE (partikule)

- uvozují samostatné věty a naznačují jejich druh nebo postoj mluvčího k obsahu věty (např. *Copak* vám to není divné? *At'* už jste zticha! *Necht'* vás provází štěstí! *A* to je mi novinka! Je to *asi* pravda. Vadilo jim *hlavně* jeho vychloubání.)
- částicemi jsou také odpovědi (např. *Ano. Ne. Nikoliv.*)

10. CITOSLOVCE (interjekce)

- vyjadřují city, pocity, hodnocení, nálady, napodobují zvuky, obražejí se ke zvířatům (*hurá, au, ouvej, hrome, probůh, vid', hybaj, popili, čiči, bác, bum, haf-haf, vrkú...*)

Neohebné slovní druhy – cvičení

1. Podtrhněte v textu neohebné slovní druhy a blíže je určete

Dveře se nejdříve malinko pootevřely. Z temnoty za nimi mrklo modré oko a cvilku na mě tiše a nevěřícně zíralo. Pak se dveře rázem rozlétly dokořán. Na prahu stála Bára. Oči jí zářily, přestože naše rozloučení kdysi před lety jistě zanechalo nejeden stín. Vše odpuštěno, napadlo mě okamžitě. Ano, zase jsem doma.! „Ale to jsou k nám hosti!“ zvolala, aniž by si dělala starosti, zda ji někdo neslyší. V síni za ní se mihl stín. „Jeminkote, kde se tu berete?“ ozvalo se současně za jejími zády.

2. Užijte daných slov ve větách jako spojek a jako částic

ale, a, i, však

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Přísluvečné spřežky a předložkové pády použijte ve větách

nahoře – na hoře

.....

.....

dokonce – do konce

.....

.....

naoko – na oko

.....

.....

především – přede vším

.....

.....

zpravidla – z pravidla

.....

.....

vtom – v tom

.....

.....

Souhrnný test tvarosloví:

1. Správně užitý tvar zájmena *jenž* je ve větě

- a/ Dívka, jenž přišla, je moje kamarádka.
- b/ Ženy, jež přišly cvičit, čekaly před šatnou.
- c/ Dům, jehož jsme si prohlédli, se nám líbil.

2. Která věta obsahuje sloveso v trpném rodě?

- a/ Zelenina byla dovážena na trh časně ráno.
- b/ Obchodníci dovážejí zeleninu na trh ráno.
- c/ Zelenina se dováží na trh ráno.

3. Vyberte skupinu příslovčí, která byla utvořena z přídavných jmen

- a/ hlasitě, pomalu, mile
- b/ vesele, vzadu, dlouho
- c/ vcelku, zde, často

4. Která skupina obsahuje pouze příslovečné spřežky?

- a/ nahlas, vtom, tam
- b/ zpočátku, dohromady, zticha
- c/ vcelku, zde, často

5. Která skupina obsahuje příslovce, jež lze stupňovat?

- a/ vysoko, brzy, vpravo
- b/ dlouho, blízko, šťastně
- c/ hluboko, hlasitě, zcela

6. Která skupina obsahuje pouze spojky?

- a/ nebo, protože, kéž, vždyť
- b/ neboť, proto, ale, který
- c/ ale, nebo, protože, aby

7. Která trojice slov odpovídá následujícímu pořadí slovních druhů?

sloveso – přídavné jméno – podstatné jméno

a/ zrychlený, zrychlit, rychlík

b/ sbratřit, bratři, bratrský

c/ vyčistil, čistota, vyčištěný

8. Jakým slovním druhem je slovo zvolna v následující větě?

Nákladní auta se na dálnici zvolna rozjížděla do kopce.

a/ slovesem

b/ příslovcem

c/ zájmenem

SKLADBA (SYNTAX)

- zabývá se tvořením vět a souvětí, jejich strukturou a využitím v komunikaci.

Základní pojmy:

Věta = základní jednotka jazykového systému, složená ze slov, nezačleněná v konkrétní komunikační situaci (teoretická jazyková jednotka)

V češtině je věta celek, který obsahuje PŘÍSUDEK.

Výpověď = jednotka komunikace užitá v konkrétní komunikační situaci (praxi)
(může mít podobu větnou i nevětnou)

Promluva (komunikát) = vyšší komunikační celek, složený z 1 nebo více výpovědí

Druhy vět podle členitosti:

1. Věty dvojčlenné:

- mají oba základní větné členy (podmět + přísudek)
- i podmět nevyjádřený nebo všeobecný
(*Vlak houká za kopcem. Došli jsme až sem. Zvonili poledne.*)

2. Věty jednočlenné:

- obsahují pouze přísudek (i rozvitý)
- vyjadřují např. přírodní jevy, tělesné a duševní stavy, smyslové vjemy...
(*Stýská se mi. Stále ještě silně prší. V kamnech praská. Bolí mě v zádech. Je vidět daleko.*)

3. Větný ekvivalent:

- neobsahuje sloveso v určitém tvaru = přísudek, ale má funkci věty
(*Pozor! Sednout! Jak krásné! Ano. Kavárna, kino Svět, Dobrou noc*)

Věta jednoduchá

- má jednu základní skladební dvojici (dvojčlenná) nebo přísudek (jednočlenná)
- vyjadřuje 1 myšlenku

Je složena z větných členů:

a/ **základní větné členy** (podmět, přísudek)

b/ **rozvíjející větné členy** (přívlastek, předmět, příslovečné určení, doplněk)

Samostatnými větnými členy nejsou:

- předložky, spojky, částice, citoslovce
- zvrtné se, si u sloves (smát se)
- tvary slovesa být ve složených slovesných tvarech (byl bych plakal)
- slovesa sponová (být, bývat, stát se, stávat se)
- slovesa způsobová (moci, muset, smět, chtít, mít-povinnost)
- slovesa fázová (začít, přestat)
- vsuvky, oslovení

Základní větné členy:

1. Podmět

- otázka: KDO? CO? + přísudek
- nejčastěji je to podstatné jméno v 1.pádě, ale může to být i jiný slovní druh
- **nevyjádřený** – poznáme ho podle tvaru slovesa
(*Přišel pozdě. Zavři okno! Nepůjdete domů?*)
- **všeobecný** – blíže neurčený, ale osobní
(*Včera to říkali v rozhlasu. Včera nám vykradli chatu.*)

2. Přísudek

- otázka: Co dělá podmět?
- nejčastěji určitý tvar slovesa nebo podstatné či přídavné jméno+sponové sloveso
- **slovesný**
  - určitý tvar slovesa (i trpný rod)
  - (*Čtu knihu. Přečetl jsem knihu. Kniha byla přečtena*)
  - modální sloveso + infinitiv (*Studenti chtěli jít na výstavu*)
  - fázové sloveso + infinitiv (*Začal se učit francouzštinu.*)
- **slovesně jmenný (jmenný se sponou)**
sponové sloveso + podstatné nebo přídavné jméno
(*Dědečkové bývají staří. Velryba je savec. Ty šaty jsou krásné.*)
Poznámka: sloveso být není sponou ve smyslu existovat (*Otec byl v dílně.*)
- **jmenný**
věta neobsahuje sloveso, ale lze ji rozdělit na část podmětovou a přísudkovou, sponu si můžeme domyslet (většinou jsou to rčení)
(*Mladost radost. Sliby chyby. Čistota půl zdraví.*)

Rozvíjející větné členy

1. Přívlastek

- rozvíjí podstatné jméno

Druhy:

- shodný (*mladý člověk, červené jablko, tři jablka, tvé jablko*)
- neshodný (*cesta lesem, kamarád z Londýna*)
- několikanásobný – **s čárkou** (*červené, žluté i oranžové květiny*)
- postupně rozvíjející – **bez čárky** (*modrá letní obloha, nejznámější český hokejista*)
- těsný – **bez čárky** (nelze vypustit) (*Lodě vyjíždějící z přístavu troubily*)
- volný – **s čárkami** (lze vypustit) (*Zahrada, obehnaná vysokým plotem, byla vzorně upravená*)
- přístavek – **s čárkami** – základem je podstatné jméno (*Jaroslav Seifert, nositel Nobelovy ceny, věnoval řadu básní Praze.*)

2. Předmět

- rozvíjí sloveso nebo přídavné jméno
- ptáme se: pádovými otázkami kromě 1. a 5. pádu
(*kácet stromy, poslat balík, překáží nám, ochutnat jídlo...*)

3. Příslovečné určení

- rozvíjí sloveso, přídavné jméno nebo příslovce
- vyjadřuje bližší okolnosti děje
- ptáme se: jinými než pádovými otázkami (kam? kdy?jak?proč?)

Druhy:

- místa - kde?odkud?kam? (*Pracuje v kanceláři*)
- času – kdy? odkdy? dokdy? (*Pracuje do večera.*)
- způsobu – jak? (*Pracuje pečlivě*)
- míry – jak mnoho? (*Jste velmi laskavý*)
- příčiny/důvodu – proč? z jaké příčiny? z jakého důvodu? (*pro slzy neviděla*)
- účelu – proč? za jakým účelem? (*přišel si prohlédnout naši zahradu*)
- podmínky – za jaké podmínky? (*při pochybnosti si to ověřte*)
- přípustky – i přes co? (*přes varování rodičů to udělal*)

4. Doplněk

- závisí na podstatném jménu (nebo zájmenu) a současně na slovese
- označuje vlastnost, kterou má podstatné jméno (zájmeno) za děje nebo která se mu dějem přisuzuje
- ptáme se: jaký? jak?
- **řád, sám** = vždy doplněk
(*Vrátka zůstala otevřená. Dědeček seděl u stolu shrbený. Slyšel jsem ho přecházet sem tam. T.G.Masaryk byl zvolen prezidentem. Do cíle doběhl první.*)

Tabulka pro určování větných členů

větný člen:	rozvíjí: (závisí na)	ptáme se:	druhy:	čím je vyjádřen:
podmět Po		Kdo?co? + Př	vyjádřený nevyjádřený všeobecný	1 (kterýkoliv slovní druh)
přísudek Př		Co dělá Po?	slovesný jmenný (se sponou, beze spony)	5 (1,2,3,4)
přívlastek Pk	1 (3)		shodný neshodný	2 (3,1,inf.)
předmět Pt	5 (2)	Pádové otázky (mimo 1.a 5.p.)		1 (3,inf.)
přísluvečné určení Pu	5 (2, 6)	Kde?Kdy?Jak? Proč?...	místa,času,způsobu,míry příčiny,účelu,podmínky, přípustky	6 (1)
Doplňek D	1 + 5	Jaký? Jak? Za koho?...		1,2

Věta jednoduchá – cvičení

1. Rozlište věty jednočlenné (J), dvojčlenné (D) a větné ekvivalenty (E)

1. Dnes na hradě zavřeno. ____ 2. Půjdeme se koupat. ____ 3. Křik se ozýval všude kolem. ____
4. Jede se k rybníku. ____ 5. Nejdříve svačit! ____ 6. Bylo po prázdninách. ____ 7. Nepovídej! ____
8. Je mi teplo. ____ 9. Zábly ho nohy. ____ 10. Jezte slušně! ____ 11. Nezatáčejte vpravo! ____
12. Spadl do potoka. ____ 13. Slunce pálilo. ____ 14. Před očima se jí zatmělo. ____ 15. Před bouří
se vše utišilo. ____ 16. Pomoc! ____ 17. Čte se nahlas! ____ 18. Čtete nahlas! ____

2. Věty jednočlenné nahrad'te dvojčlennými a naopak

Na horách už padá sníh. ....
Schyluje se k bouři. ....
Je nutné myslet na budoucnost. ....
Je velmi smutný. ....
Dosáhli dobrých výsledků. ....
Z tohoto místa je vidět řeka. ....

3. Podtrhněte podmínky

Na jaře přilétají hejna ptáků. V zahradě rozkvetl koniklec. Vy jste si mě nevšimli? Tohle zvládne i hloupý. Kde zůstalo vaše dobré vychování? Miliony lidí stále hladoví. Pejsek a kočička spolu drhli podlahu. Bude nutné vyměnit olej. Přemyslovi se ten plán velmi zalíbil. Jen jeden dokázal správně odpovědět. Po obědě nezůstalo na talířích vůbec nic.

4. Podtrhněte přísudky

Odpoledne konečně přestal padat ledový déšť. Nesměli jsme se k těm tajemným dveřím ani přiblížit. Je nedůtklivý. Chcete se podívat? Stal jsem se vítězem ve vědomostní soutěži. Už jsem se konečně začal učit. Nechtěl jíst nadávané cvrčky. Slunce nám stálo nad hlavou. Pousmála se nad jeho naivitou. Nesmíš nikomu nic říkat! Chcete se projít? Odlet letadla bude opožděn. Záškolák byl nepoučitelný.

5. Vyhledejte základní větné členy a určete jejich druh

(Po – vyjádřený/ nevyjádřený/ všeobecný, Př – slovesný/ jmenný se sponou)

1. Nedávej mi to na stůl!

.....

2. Vilém se stal jeho pomocníkem.

.....

3. Nezapomínejte na své přátele.

.....

4. Odcestoval by do zahraničí, aby se zdokonalil v angličtině.

.....

5. Prodávají tam ovoce a zeleninu.

.....

6. Tvoje ano nezní přesvědčivě.

.....

7. Chtěl bych je navštívit.

.....

8. Zuzka je nemocná a leží doma v posteli.

.....

9. Pokojík je uklizen.

.....

10. Nikdo nebude hlasovat proti.

.....

6. Určete všechny větné členy

Na smetiště přilétlo hejno vrabců.

.....

Větroň lehce vzlétl do modravé výšky.

.....

Prostory hradu byly zpřístupněny veřejnosti.

.....

7. Do vět ze cvičení 6 doplňte přívlastek shodný nebo příslovečné určení

.....

.....

.....

8. Ve větě: *Měla dlouhé nalakované nehty.* je přívlastek

- a/ několikanásobný
- b/ postupně rozvíjející
- c/ neshodný

9. Ve větě *Hned vyrazíme na cestu.* je výraz na cestu

- a/ předmětem
- b/ příslovečným určením
- c/ přívlastkem neshodným

10. Podtrhněte přístavky a doplňte interpunkci:

Jan Werich významná osobnost Osvobozeného divadla hrál i ve filmu. Letadlo přistálo v Římě hlavním městě Itálie. Žula jedna z nejtvrděších hornin se užívá jako stavební materiál. Gilgameš vládce Uruku toužil po nesmrtelnosti. Na poli jsme našli vltavín sklovitou látku krásné zelené barvy. Adam můj kamarád z hokeje odcestoval na rok do Anglie.

Souvěť

- vzniká spojením dvou nebo více vět jednoduchých v jeden větný celek (kolik je v souvěti přísudků, z tolika vět se skládá)

Věta hlavní

- není mluvnicky závislá na jiné větě
- nelze se na ni jinou větou zeptat
(*Petra odešla do pokoje, protože se chtěla dívat na televizi.*)

Věta vedlejší

- je mluvnicky závislá na jiné větě (rozvíjí ji)
- můžeme se na ni touto řídicí větou zeptat
(*Petra odešla do pokoje, protože se chtěla dívat na televizi.* - proč odešla do pokoje?)

Souvěti souřadné

- spojení nejméně 2 vět hlavních a libovolný počet vět vedlejších (nemusí být žádná)
- hlavní věty mohou být v různém významovém poměru

poměr vět:	spojky:	příklad:
slučovací -volně přiřazené věty, rovnocenný význam	a, i, ani, nebo, též, pak, tak jak-tak, ani-ani	
stupňovací -obsah 2. věty je závažnější, stupňuje 1. větu	ba, ba i, ale i, dokonce nejen-ale	
odporovací -2. věta odporuje 1. větě nebo ji omezuje	ale, avšak, však, leč, nýbrž, a přece	
vylučovací -platí-li jedna věta, neplatí druhá	nebo, anebo, či, buď'-bud', bud'-anebo	
příčinný -2. věta vyjadřuje příčinu věty 1.	neboť, vždyť, totiž	
důsledkový - 2. věta vyjadřuje důsledek věty 1.	/a/ proto, tudíž, a tedy, a tak, tedy	

- před všemi souřadícími spojkami píšeme **čárku**, kromě **a, i, ani, nebo** v poměru slučovacím!

Pozor! Nezaměňujte poměr příčinný s vedlejší větou příčinnou (spojky: *protože, poněvadž*)

Souvětí podřadné

- spojení 1 věty hlavní a 1 nebo více vět vedlejších
- druhy vedlejších vět jsou stejné jako větné členy, které zastupují
- určujeme je podle stejných parametrů jako větné členy

Druhy vedlejších vět

- **podmětná** (*Kdo chce být štíhlý, musí zdravě jíst.*)
- **přísudková** – nahrazuje jmennou část přísudku
(*Obloha byla, jako by ji vymetl.*)
- **předmětná** (*Poradili mu, jakou značku auta si má koupit*)
- **přívlastková** (*Pojedeme k tetě, která žije na venkově.*)
- **přísllovečná**
  - **místní** (*Šli jsme, kam nás nohy nesly.*)
  - **časová** (*Přišli jsme, když končil první poločas.*)
  - **způsobová** (*Udělej to tak, jak ses to naučil ve škole.*)
  - **měrová** (*Běžel, co mu síly stačily.*)
  - **příčinná/důvodová** (*Zápas určitě vyhraje, protože máme lepší hráče.*)
  - **účelová** (*Trénovali jsme třikrát týdně, abychom dosáhli vítězství.*)
  - **podmínková** (*Nebude-li pršet, nezmoknem.*)
  - **přípustková** (*Půjdu dneska do lesa, i když bude pršet.*)
- **doplňková** (*Slyšel sestru, jak šramotí v pokoji.*)

Chyby ve větné stavbě

Anakolut – vybočení z větné vazby (např. *Ti, kdo se přihlásili na zájezd, se sejdeme po vyučování.*)

Zeugma – spřežení dvou vazeb

- ve větě se vyskytnou 2 slovesa, každé s jinou vazbou, ale jsou doplněna jedním členem (např. *Pečujte a zalévejte květiny.* (*Pečujte o květiny a zalévejte je.*))

Kontaminace – správná vazba je nahrazena jinou, která je jí podobná (např. *Musíme se zamýšlet o svém povolání – zamýšlet nad čím?*)

Atrakce – tvary sousedních slov se nesprávně přizpůsobí (např. *Spoustě lidem to nedomyslně: spoustě lidí*)

Větná interpunkce – psaní čárek ve větné stavbě

Psaní čárky v souvětí

- **spojení hlavních vět**, pokud nejsou spojeny *a, i, ani, nebo* v poměru slučovacím
- **oddělení souřadně spojených vedlejších vět**, pokud nejsou spojeny *a, i, ani, nebo* v poměru slučovacím
- **oddělení věty hlavní a vedlejší** (řídící a závislé)
- **vložená věta** (*Pes, který štěká, nekouše*)
- **před spojkami než, jako, jak** uvozují-li celou větu (*Utíkal, jako by mu za patami hořelo. Je silnější, než se zdálo zpočátku.*)
- **před zesilujícím nebo vytykacím výrazem: *teprve, právě, zvláště, například*** (*Vracel jsem se domů, právě když odcházela Jana.*)
- objeví-li se **2 spojovací výrazy**, píšeme čárku před 1. z nich (*Raději šel na hřiště, než aby seděl doma u počítače.*)
- je-li mezi 2 souřadně věty **vložená věta závislá**, oddělujeme ji **z obou stran** čárkami (*Pravidelně cvičil na kytaru kterou miloval, a připravoval se tak na vystoupení*)

Psaní čárky ve větě jednoduché

- **části několikanásobného větného členu** (pokud nejsou spojeny *a, i, ani, nebo* v poměru slučovacím) (*Oknem byl slyšet hluk tramvají, aut i křik dětí. Je to dobré, ale drahé. Neumím hrát ani hokej, ani fotbal.*)
- **oslovení** – v 5. pádě (*Jano, podej mi klíče. Dlouho jsme se, Jano, neviděli.*)
- **citoslovce** (*Haló, je tu někdo? Mňau, ozvalo se kotě.*)
- **volný přívlastek** (*Zahradní nábytek, uložený v kůlně, byl celý polámaný.*)
- **přístavek** (*Zuzka, nejhezčí holka ze třídy, mi poslala SMS.*)
- **vsuvka** (*Petra je, tuším, na dovolené. Zavolejte mi, velmi vás prosím, co nejdříve*)
- **samostatný větný člen** (*Marika, ta byla za mlada velká krasavice. Tam bych chtěla být, u moře.*)

Bez čárky

- **nebo, či** – pokud jde o výčet možností, alternativu (*Odpoledne chodím na hřiště nebo se dívám na televizi. K snídani piju kávu nebo čaj.*)
- **ustálená spojení** (*cestou necestou, chtěj nechťej, horem dolem...*)
- **údaje místa a data** (*V Liberci (dne) 20. února 2015, Praha 23.3.2023...*)
- **přívlastky postupně rozvíjející** (*navštívil své staré známé*)
- **nesouřadná příslovečná určení** (*podepište se vpravo dole, letos na jaře ...*)

Zápis přímé řeči

Důležité je umístění všech interpunkčních znamének (uvozovek, čárek, teček apod.) a psaní velkých a malých písmen

- **1. způsob – uvozovací věta je na začátku:**

U..... : „P..... . (!)“

př. Král svolal své strážce a přikázal jim: „Hledejte princeznu!“

- **2. způsob – uvozovací věta je na konci:**

„P..... , (!)“ u..... .

př. „Hledejte princeznu!“ přikázal král strážcům.

„Hledejte princeznu,“ přikázal král strážcům.

„Už jste našli princeznu?“ ptal se král strážců.

- **3. způsob – uvozovací věta je uprostřed:**

„P..... ,“ u..... , „P..... . (!)“

př. „Hledejte princeznu,“ přikázal král strážcům, „a bez ní se nevracejte!“

Přímá řeč – cvičení

1. Doplňte do následujícího dialogu všechna potřebná znaménka

Tati, ptá se synek otce, kdy se indiáni malují?

Když se chystají do boje, odpoví otec.

Tak to si dej pozor na mámu, upozorňuje syn.

Stojí před zrcadlem a maluje se.

2. Převeďte řeč nepřímou na přímou:

Jana napsala Vojtovi vzkaz, že se sejdou odpoledne na koupališti.

.....
.....

Učitel se ptal studenta, jestli napsal domácí úkol.

.....
.....

Pacient si stěžoval, že ho bolí hlava a má teplotu.

.....
.....

Souvětí – cvičení

1. V následujících souvětích označte věty hlavní (H) a vedlejší (V)

Nevím, co je na tom divného.

Byl bych rád, kdyby se vám u nás líbilo.

Když jsem četla ten dopis, smála jsem se nahlas.

Když pračlověk poprvé vykřesal z jisker oheň, byl to velký zázrak.

Protože stále prší, zůstaneme doma a pustíme si nějaké filmy.

Tento lék není moc dobrý, ale pacientům pomáhá.

V lese, kde se rychle stmívalo, jsme se museli utábořit.

Děšť ustal a vysvitlo slunce, které rychle osušilo trávu, stromy i květiny.

2. Rozlište větu jednoduchou (J) a souvětí (S), v souvětí určete počet vět, doplňte čárky

1. Mám malého slona. ____ . 2. Jednou se ke mně přidal ve Stromovce a od té doby je se mnou. ____ 3. Je vysoký necelý metr a zpočátku jsem měl strach co si s ním počnu až vyrostе ale vypadá to že už větší nebude. ____ 4. Je přítulný a hravý když jsme sami ale ve společnosti se cítí nespůj přeshlapuje z nohy na nohu a dělá chobotem trhavé neurotické pohyby. ____ 5. Je přecitlivělý a pro všechno nesmírně trpí. ____ 6. Když spolu jdeme po ulici lidé se mi často smějí a volají na mne že mám psa s chobotem. ____

3. Utvořte souřadné souvětí

Robinson pátral po krajině. Nespatřil známku života.

.....

Na zpáteční cestě šel opatrně. Upřeně pozoroval cestu, kudy šel.

.....

Šel bos. Šlo se mu v písku dobře.

.....

Po celodenní chůzi nebyl unaven. Nebolely ho ani nohy.

.....

Jako obvykle si ulovil něco k večeři. Jinak šel hladový spát.

.....

4. Doplněte chybějící interpunkci

Stejně modrá obloha je i nad hradem myslela si. Šplouchá tady řeka jako jsem to slýchávala doma. Probudili se když slunce vystoupilo nad vrcholky stromů. Po ránu je zima největší pak se bude oteplovat. bylo jim jasné že život v jeskyni nebude lehký ale to je nezastrašilo. Seděli u ohně zatímco slunce stoupalo pod nimi šplouchala řeka a kolem dokola se probouzel les. Seděli tam a měli pocit že jim všechno patří. Pak šli pro vodu k prameni v lese v řece rozhodili sítě aby chytili nějakou rybu.

5. Jazykový rozbor

Jediným zvukem, který se krátce před svítáním ozval ze vzdálené opuštěné uličky, byly kroky nočního hlídače, jenž se procházel sem a tam tmou a pobrukoval si podivnou píseň.

(Ray Bradbury)

1. Určete počet vět v souvětí:.....
2. Vypište základní skladební dvojice:.....
3. Určete slovní druhy:.....
4. Poslední větu souvětí znázorněte graficky a určete větné členy:.....
5. U podstatných jmen určete pád a vzor.....
6. Určete mluvnické kategorie u výrazů: *ze vzdálené, se procházel*.....
7. Slovo *krátce* nahraďte synonymem.....
8. Ke slovu *svítání* uveďte antonymum.....
9. Ke slovu *hlídač* utvořte 3 slova příbuzná.....
10. Zdůvodněte, proč mezi slovy *vzdálené* a *opuštěné* není čárka.....

6. Doplněte větnou interpunkci a určete počet vět v souvětí

Paní K. vždycky otevírala dveře prudce dokořán jako by podezírala že se za nimi odehrává něco odsouzeníhodného a chtěla přistihnout hříšníky při činu. _____

Se mnou nemluvila nikdy o ničem jiném než o koních a jsem přesvědčen že o ničem jiném by se mnou ani mluvit nedokázala. _____

Licenci můžete dostat zpátky ale tyhle lidi už zpátky nedostanete a potrvá několik let než zase tu stáj dáma dohromady. _____

Na Triga jsem si vzpomněl proto že cestou domů jsem míjel vesnici kde bydlel ale můj instinkt mne zprvu nabádal abych myšlenku na setkání s ním poslal ke všem čertům. _____

7. Opravte chyby ve větné stavbě

Česká literatura je dnes pokládána jako součást literatury světové.

.....

V závěru nebezpečné záchranné akce se desítkám zajatcům podařilo uprchnout.

.....

Mnozí studenti nesledují a nezabývají se tím, co učitel vykládá.

.....

V zápase nám bude chybět Jágr, výsledek jehož vyšetření dostaneme až příští týden.

.....

Většina biologů připouští, že je možné, že se nakonec prokáže, že život byl na Zemi přinesen z vesmíru.

.....

I přes strach, který každý z nás v tu chvíli pocítuje, nám vnitřní hlas nabádá: Zkus to!

.....

Franz Kafka se díky své nemoci nedožil vysokého věku.

.....

8. Z podtržených větných členů utvořte samostatné větné členy

Cíl byl velmi vzdálený. Ve skalách se rozléhala ozvěna. Arábie je největším poloostrovem na světě. Horské potoky jsou mnohem dravější než potoky v nížinách. Počasí se o víkendu vydařilo.

.....

.....

.....

.....

.....

9. Ze souvětí utvořte větu jednoduchou s oslovením

Spolužák požádal Zbyňka, ať mu půjčí úkol z fyziky. Ptal jsem se souseda, jestli chytil nějakou rybu. Zeptejte se Marcely, jestli už má přečtené Zbabělce. Zeptali jsme se kolemjdoucího pána, jak se dostaneme ke stadionu.

.....

.....

.....

.....

10. Vytvořte věty jednoduché s následujícími vsuvkami

zdá se mi, domnívám se, pokud si pamatuji, patrně, jak jsem již uvedl

.....

.....

.....

.....

.....

Souhrnný test – skladba

1/ Ve které větě je přísudek jmenný se sponou?

- a/ Tráva byla pokosena.
- b/ Eva byla doma.
- c/ Eva byla klidná.

2/ Označte otázku doplňovací

- a/ Kudy se jde na nádraží?
- b/ Přijede dnes Karel?
- c/ Dáš si k obědu brambory nebo rýži?

3/ Označte větu práci

- a/ Sedni si do první lavice.
- b/ Pojďme rychle domů!
- c/ Ať se ti to všechno podaří!

4/ Označte větu jednočlennou

- a/ Ráno jsem dostala horečku.
- b/ Odpoledne už mi bylo lépe.
- c/ Maminka přesto zavolala lékaře.

5/ Vyberte větu, která není větným ekvivalentem

- a/ Prší.
- b/ Zajisté.
- c/ Zastavit!

6/ Ve větě *Tvoje ne mě zarazilo*, je podmětem

- a/ tvoje
- b/ ne
- c/ mě

7/ Označte větu, která obsahuje přísudek jmenný se sponou

- a/ Lyžař se připravil ke startu.
- b/ Restaurace byla plná hostů.
- c/ Venku začal padat sníh.

8/ Jaké je pořadí vedlejších vět v souvětí Potěšilo mě, že našel cestu, po níž jsme došli do cíle.

- a/ předmětná, předmětná
- b/ podmětná, přívlastková
- c/ příslovečná místní, doplňková

9/ Slyším ho, jak hraje na klavír. je souvětí s vedlejší větou

- a/ příslovečnou časovou
- b/ příslovečnou způsobovou
- c/ doplňkovou

10/ Určete počet vět v souvětí: Ptala se táty, co má dělat, když chce plavat, a táta jí ukázal, jak má rukama a nohama pohybovat.

- a/ 4 věty
- b/ 5 vět
- c/ 6 vět

11/ Vedlejší větu předmětnou obsahuje souvětí

- a/ Proslýchalo se, že se akce nelíbila.
- b/ Vysvětlil jsem, jak si to představuji.
- c/ Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

12/ Ve kterém z následujících souvětí je správně napsaná interpunkce?

- a/ Dívka, se kterou se seznámil už na škole, se stala jeho ženou.
- b/ Nevěděl co se Jiřímu, přihodilo.
- c/ Bývá často na lidi kolem sebe protivný a proto má málo kamarádů.

13/ Jaký je významový poměr mezi 2. a 3. větou hlavní v následujícím souvětí, je-li schéma uvedeného souvětí H1, H2, ale H3 a H4.

Obloha je modrá, sluníčko svítí, ale vítr dosahuje velké rychlosti a je zákeřně studený.

- a/ slučovací
- b/ vylučovací
- c/ odporovací

14/ Vyberte souvětí, v němž jsou věty spojeny poměrem odporovacím

- a/ Tvářil se smutně, ba zoufale.
- b/ Zlomila si nohu, a proto nechodila do školy.
- c/ Slunce už svítalo, ale ještě nehrálo.

15/ Jaká je grafická stavba následujícího souvětí?

I když mnoho soch zmizelo, zůstaly zachovány alespoň jejich podstavce.

a/ 1VH, 2VH, 3VH

b/ 1VV, 2VH

c/ 1VH, 2VV

16/ Ve kterém z následujících vět či souvětí je správné napsaná interpunkce?

a/ Koupili jsme všechno, jahody banány i ananas.

b/ Přestože pořád pršelo, na výlety chodili s nadšením.

c/ Hračka, kterou si tak přála se brzy rozbila.